

Oslo

Helsefremmende praksis i barnehager i Groruddalen

Sluttrapport

Skrevet av: Marte Østlien Getz
og Julie Dønnestad

Trykk: Merkur Grafisk AS
Foto forside: Maskot / Oslo kommune / NTB
Design/layout: Marte Østlien Getz
Etterarbeid tekst: Marte Østlien Getz og Julie Dønnestad
Ansvarlige: Barnehagetjenestene i Groruddalen

Innhold

1	Forord.....	4
2	Sammendrag.....	6
3	Om prosjektet.....	8
3.1	Program for folkehelsearbeid i kommunene.....	9
3.2	Bakgrunn for prosjektet.....	9
4	Prosjektet blir til.....	10
4.1	Prosjektorganisering.....	10
4.2	Forankringsarbeid.....	12
4.3	Kartlegging.....	12
4.4	Prosjektmetodikk.....	13
4.5	Prosjektets målsettinger.....	14
4.6	Evaluerings.....	15
5	Regnskap.....	16
6	Tiltak i barnehagene.....	18
6.1	Målgruppe.....	18
6.2	Mål og produkter.....	19
6.3	Tiltaksutvikling i barnehagene.....	20
6.4	Prosjektprodukter.....	22
6.5	Vurdering av resultatmål.....	25
6.6	Vurdering av gevinstoppnåelse.....	25
6.7	Vurdering av effektmål.....	42
6.8	Fremtidig gevinstrealisering etter prosjektslutt.....	49
6.9	Viktige læringspunkter fra barnehagene.....	52
7	Vedlegg.....	65
7.1	Spørsmål fra semistrukturerte intervjuer i barnehager.....	65
7.2	Egenvurderingsskjema for barnehager.....	73

1 Forord

Vaner dannes tidlig i livet og vaner som tilegnes i barneårene kan vare livet ut. Fysisk aktivitet og et sunt og variert kosthold er noen av de viktigste påvirkningsfaktorene for god helse og utvikling, og påvirker barns trivsel og læring.

Barn tilbringer store deler av dagen i barnehagen. Det betyr at de inntar store deler av det daglige energiinntaket her, og mye av barnas fysiske aktivitet foregår i barnehagen. Ansatte har dermed en betydelig innflytelse på barnas totale kostholds- og aktivitetsvaner.

For oss i prosjektet, var det i lys av dette, viktig å styrke det helsefremmende arbeidet i barnehagene ved å påvirke betydningsfulle faktorer for barns livskvalitet og psykiske og fysiske helse.

Inn i det 6. året i prosjektet, sitter prosjektgruppen igjen med mange verdifulle erfaringer om både prosjektarbeid i kommunal kontekst, om samarbeid og tjenesteutvikling, hvordan drive prosesser fremover og hvordan forholde seg til uforutsette hendelser. Det har vært en svært givende, lærerik og morsom prosess.

Gjennom høy kvalitet i tjenestene, kan vi gi barn og unge et variert mat- og aktivitetstilbud som bedrer deres helse og livskvalitet. På sikt vil det bidra til mindre sosioøkonomiske forskjeller i kostholds- og aktivitetsvaner blant barn og unge i Groruddalen.

Prosjektgruppen vil rette en stor takk til alle deltakere ved barnehagene, og andre involverte parter.

Monica Røtvold Joteig
seksjonssjef barnehager
Bydel Alna

Anne Karin Frivik
seksjonssjef barnehager
Bydel Bjerke

Elizabeth Hernholm
seksjonssjef barnehager
Bydel Grorud

Lene Låge Sivertsen
seksjonssjef barnehager
Bydel Stovner

Foto: Carina Gran / Folio / Oslo kommune / NTB

2 Sammendrag

Prosjektet Helsefremmende praksis i barnehager og skoler i Groruddalen er omfangsrikt når det gjelder målgruppe og ambisjonsnivå for måloppnåelse. Det involverer barnehager, barneskoler og én ungdomsskole i bydel Alna, Bjerke, Grorud og Stovner i Groruddalen i Oslo. Prosjektet startet i 2017 og ble avsluttet i 2023. Denne rapporten omhandler arbeidet som er gjort i barnehagene i løpet av prosjektperioden.

Prosjektet er en del av Program for folkehelsearbeid i kommunen i regi av Helsedirektoratet, som skal bidra til en langsiktig styrking av kommunenes arbeid med å fremme befolkningens helse og livskvalitet. Barn og unge er en prioritert målgruppe i dette arbeidet.

Folkehelsen har blitt en av vår tids største utfordringer og forskjellene i helse mellom ulike sosiale grupper har økt betraktelig. Groruddalen er et levekårsutsatt område, og sammenlignet med gjennomsnittet for Oslo, viser statistikken at det er gjennomgående flere med dårlig helse i Groruddalsbydelene. Dette betyr at mange barn og unge her har ekstra behov for barnehager som bidrar til en positiv utvikling. Hensikten med prosjektet er å bidra til bedre psykisk helse og livskvalitet blant barn og unge, gjennom arbeid med mat og måltider og fysisk aktivitet.

I oppstartsfasen var det ønskelig å få innsikt i tjenestenes praksis. Vinteren 2018 ble det gjennomført en kartlegging av praksis for kosthold og fysisk aktivitet i et utvalg barnehager i de fire bydelene. Kartleggingen ble lagt til grunn for tiltaksutvikling. I samarbeid med

tjenestene, ble det utviklet mål og tiltak tilpasset barnehagene i Groruddalen. Overordnet mål var å bidra til likeverdig og helsefremmende praksis for mat og måltider og fysisk aktivitet. Det ble utviklet et system for å bidra til likeverdig praksis, og verktøy som styrker det helsefremmende arbeidet i barnehagene. Mange av tiltakene hadde som hensikt å styrke ansattes kompetanse, bevissthet, motivasjon og organiseringsevne knyttet til mat, måltider og fysisk aktivitet.

Det er implementert en Groruddalsstandard, der god praksis for kosthold og fysisk aktivitet er definert. Resultater fra evalueringen viser at det helsefremmende arbeidet i barnehagene er styrket, og at det har bidratt til økt bevissthet og kompetanse på flere nivåer. Likevel er det fremdeles behov for å jobbe videre med implementering, da en del av tiltakene ikke er godt nok kjent eller ikke tatt i bruk i barnehagene. Dette er også nødvendig for at arbeidet skal bidra til realisering av gevinster. Endring tar tid, og etter snart seks år er det tydelig at utviklingsarbeid i barnehagesektoren generelt er krevende grunnet de rammebetingelsene som er. I siste del av prosjektet er det jobbet mye med overføring av prosjektet til ordinær drift i tjenestene, og Groruddalsbydelene har besluttet å videreføre sitt samarbeid om oppfølging og videreutvikling av det helsefremmende arbeidet.

Det å introdusere nye ting kan ofte oppleves som stort og tidkrevende. De viktigste erfaringene fra prosjektarbeidet, er at det bør settes av mye tid til forankring, involvering og eierskap. Det bør avklares roller, ansvar og forventninger til hvordan arbeidet skal følges opp og jobbes med. Det er behov for å tenke helhetlig og integrere det helsefremmende arbeidet som en naturlig del av tjenestenes praksis.

Foto: Thomas Ekström

3 Om prosjektet

Helsefremmende praksis i barnehager og skoler i Groruddalen er et samarbeidsprosjekt mellom bydel Alna, Bjerke, Grorud, Stovner og Utdanningsetaten. Hensikten med prosjektet er å bidra til bedre psykisk helse og livskvalitet blant barn og unge, gjennom arbeid med mat og måltider og fysisk aktivitet i Groruddalens barnehager og skoler. Prosjektet startet opp høsten 2017 og ble avsluttet sommeren 2023.

Prosjektet er tredelt ved at det er gjennomført tiltak rettet mot tre ulike målgrupper. Om lag 96 barnehager, 29 barneskoler og én ungdomsskole har vært omfattet av prosjektet.

I denne rapporten presenteres kun arbeidet ved barnehagene, som omhandler målsettinger, beskrivelse av tiltak og evaluering.

Foto: Johner Images / Oslo kommune / NTB

3.1 Program for folkehelsearbeid i kommunen

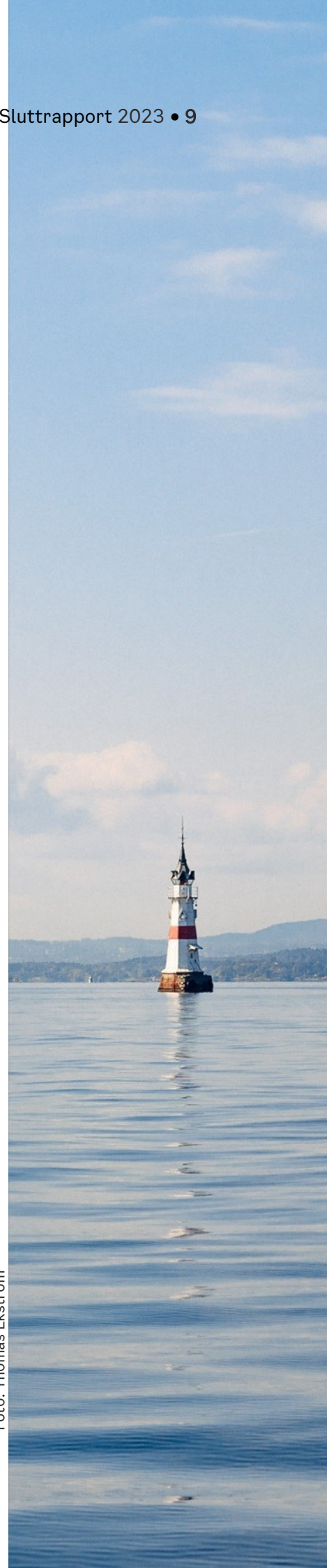
Prosjektet utgjør ett av tiltakene i folkehelsesatsingen Program for folkehelsearbeid i kommunen. Programmet er en tiårig satsing (2017-2027) på kommunalt folkehelsearbeid i regi av Helsedirektoratet, hvor Oslo er ett av programfylkene. Satsingen skal bidra til en langsiktig styrking av kommunenes arbeid med å fremme befolkningens helse og livskvalitet. Barn og unge, psykisk helse og rusforebygging er sentrale temaer.

3.2 Bakgrunn for prosjektet

Folkehelsen har blitt en av vår tids største utfordringer og forskjellene i helse mellom ulike sosiale grupper har økt betraktelig. Sammenlignet med gjennomsnittet for Oslo, viser statistikken at det er gjennomgående flere med dårlig helse i Groruddalsbydelene. I stortingsmelding nr. 16 «Resept for et sunnere Norge», vektlegges betydningen av forebyggende arbeid, gjennom å påvirke befolkningens levesett og livsstil, og tidlig innsats omtales som virkningsfullt. Gjennom å fremme fysisk aktivitet, sunt kosthold og helsefremmende vaner blant barn, unge og deres foreldre, øker sannsynligheten for varig, positiv livsstilsendring i de enkelte familiene.

Det er godt dokumentert at fysisk aktivitet har en positiv påvirkning på humør, selvbilde, stressmestring og forebygging av depresjon. Det kan også være en sentral arena for mestringsopplevelser. Et sunt kosthold og tilstrekkelig med næringsstoffer kan bidra til god helse, både fysisk og psykisk. I tillegg representerer måltidene i barnehagen et sosialt samlingspunkt som er viktig for fellesskap og trivsel. En bred satsing på fysisk aktivitet og kosthold vil derfor kunne bidra til en positiv effekt på barn og unges fysiske og psykiske helse, samt livskvalitet. Dette vil kunne ha positive ringvirkninger på både individ-, lokal- og samfunnsnivå.

Prosjektet anses som nybrottsarbeid fordi det går på tvers av etater og bydeler, der vi sammen forsøker å bidra til forbedret praksis i tjenester som favner barn og unge innenfor et stort geografisk område. Aldri før har det vært inngått et så omfattende samarbeid knyttet til disse temaene i barnehager i Oslo. Den kunnskapsbaserte måten å arbeide med disse temaene på er også ny for de involverte bydelene.

4 Prosjektet blir til

På bakgrunn av ovennevnte gikk barnehagetjenestene i Groruddalsbydelene i 2017 sammen og søkte om deltagelse i Program for folkehelse for finansiering og oppfølging.

4.1 Prosjektorganisering

Bydel Grorud, ved seksjonsleder for barnehagene, har vært prosjekteier på vegne av de fire Groruddalsbydelene og Utdanningsetaten. Prosjekteier godkjente oppstart av prosjektet og har sikret at prosjektet er planlagt, gjennomført og styrt i tråd med virksomhetenes rammer og forutsetninger. Alle Groruddalsbydelene og Utdanningsetaten er deltagere i prosjektet.

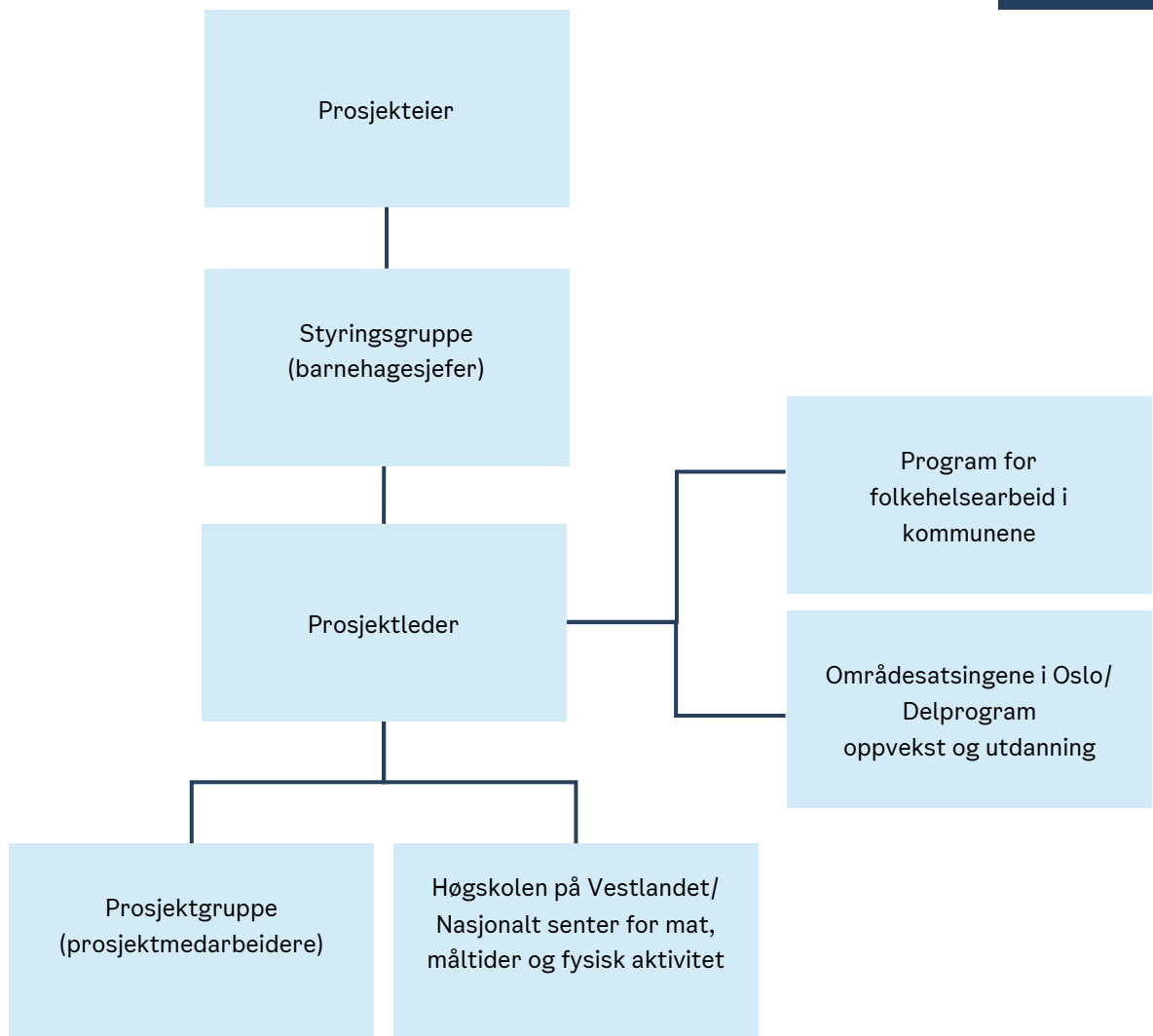
Det ble etablert en prosjektgruppe bestående av prosjektleder og én til seks prosjektmedarbeidere. Prosjektleder har hatt hovedansvaret for kartlegging, utarbeiding av tiltak og evaluering av prosjektet, og har samarbeidet med prosjektmedarbeiderne om den praktiske gjennomføringen av prosjektet. Prosjektgruppen ble satt sammen av personer med variert kompetanse og erfaring for å dekke ulike behov.

Ett av tiltakene i prosjektet er finansiert av Områdesatsingen i Oslo, og inngår derfor i porteføljen til delprogrammet Oppvekst og utdanning i Områdesatsingen. Dette har medført samarbeid med prosjektansvarlige i Områdesatsingen og jevnlig rapportering til dem, i tillegg til Program for folkehelse.

Foto: Ingeborg Øien Thorsland / NTB

4.1.1 Organisasjonskart

Figur 1: Viser organisasjonskart for prosjektet, og relasjonen mellom de involverte partene.

4.2 Forankringsarbeid

Endringsarbeid er krevende og noe involverte parter kan reagere ulikt på. Det er helt avgjørende for prosjektarbeidet og for videreføring i ettertid at ansatte på ulike nivåer og på ulike tjenestesteder, står sammen om satsingen og opplever et eierskap til arbeidet. Derfor har det vært stort fokus på forankring, medvirkning og informasjon på ulike nivåer. Prosjektet har involvert barnehagesjefer, barnehageledere, avdelingsledere, pedagogiske ledere og øvrig personal i tjenestene. Ansatte på ulike nivåer har blitt inkludert ved fastsetting av mål, planlegging og gjennomføring. Kartleggingen har blitt flittig brukt underveis i prosjektperioden, for å sikre at alle forstår behovet for endring, og for å stå mest mulig samlet i prosessen. I tillegg har det blitt fokusert på å skape forståelse for hvorfor det er behov for økt innsats for barn og unges helsevaner, og betydningen av de ansattes rolle.

4.3 Kartlegging

Ved oppstart av prosjektet ble det gjennomført en kartlegging av barnehagenes praksis for kosthold og fysisk aktivitet. Det ble gjennomført aktivitetsmålinger, intervjuer og observasjoner. Totalt 16 barnehager i Groruddalen deltok i kartleggingen i tillegg til barnehagesjefene. Funn indikerte at det ikke er et likeverdig tilbud innen disse områdene, med store forskjeller i praksis internt og mellom enkelttjenestene. Kartleggingen viste at det generelt foregikk lite systematisk arbeid med mat og måltider og fysisk aktivitet, men også at tidligere systematisk arbeid til dels hadde gitt effekt. Funnene i kartleggingen dannet grunnlaget for prosjektets målsettinger og tiltak. For flere funn fra kartleggingen, se Kartlegging: Helsefremmende praksis i barnehager og skoler i Groruddalen 2018.

4.4 Prosjektmetodikk

I prosjektet som helhet er det tatt utgangspunkt i KS sitt veikart for tjenesteinnovasjon. Ved utvikling av hvert enkelt tiltak er de fire fasene i KS sin tjenstedesignprosess fulgt; innsiktsfasen, idéfasen, utforming og utprøving og implementering. Tiltak har blitt utarbeidet og implementert fortløpende og parallelt. Det har vært en dynamisk prosess, der en del tiltak var planlagt på forhånd, mens andre har blitt til underveis.

Prosjektgruppen har, i samarbeid med tjenestestedene og andre relevante aktører, utviklet og implementert prosjektets tiltak. Brukermedvirkning har stått sentralt i alle faser av prosjektet. Relevante personer har blitt involvert ved utarbeiding, testing og evaluering av samtlige tiltak. Det har blitt gjennomført en rekke medvirkningsprosesser for å få innspill på tjenestenes behov og aktuelle tiltak, og ledere, ansatte, foreldre og barn har vært involvert i denne prosessen.

Foto: Maskot / Oslo kommune / NTB

4.5 Prosjektets målsettinger

Prosjektets virksomhetsmål er målet til Program for folkehelse:

- Bedre psykisk helse og livskvalitet i befolkningen.

Befolkningen i dette prosjektet refererer til barn og unge i Groruddalen. Prosjektgruppen har brukt mye tid på målformuleringer, definering av målgruppen og kartlegging av hvor gevinster kan oppstå. Prosjektet skulle fremme gode vaner knyttet til kosthold og fysisk aktivitet hos barn og unge, og bidra til at flere oppnår anbefalinger for kosthold og fysisk aktivitet. Prosjektet påvirker imidlertid barnas vaner indirekte, gjennom ansattes tilstedeværelse og interaksjon med barna, og gjennom strukturen og systematikken i tjenestene. Prosjektets mål omhandler derfor tjenestenes praksis for mat og måltider og fysisk aktivitet i barnehagene.

Det overordnede effektmålet er:

- Groruddalens barnehager har likeverdig og helsefremmende praksis for mat og måltider og fysisk aktivitet.

Med likeverdig menes ikke nødvendigvis et likt tilbud, men et like godt tilbud. Helsefremmende praksis betyr at det er i tråd med forskrifter og lovverk, nasjonale anbefalinger og rammeplan. Denne målsettingen har vært tydelig uttalt gjennom hele prosjektperioden. Imidlertid har utarbeiding av resultatmål og tilhørende produkter vært en dynamisk prosess, og disse har derfor endret seg gjennom prosjektperioden. Prosjektets mål er videre beskrevet i kapittel 6.

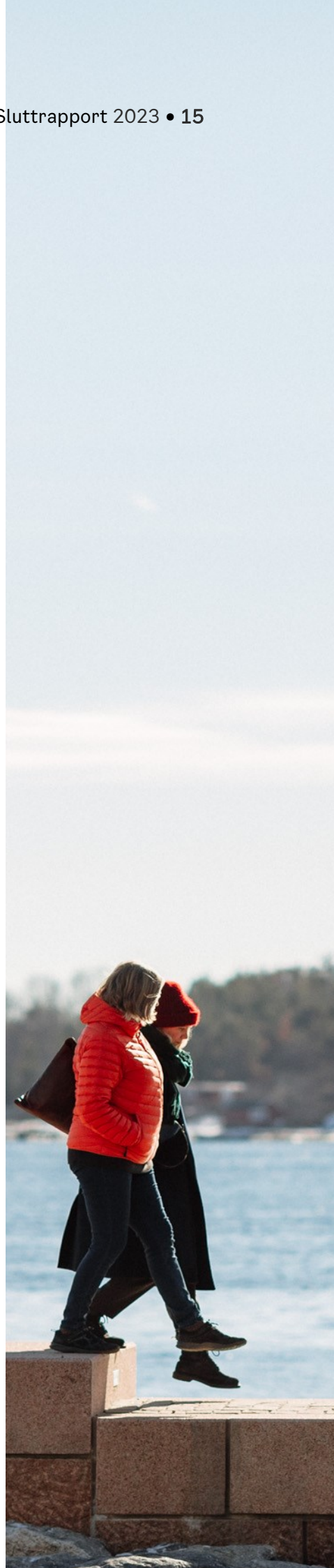
Foto: Thomas Ekström

4.6 Evaluering

Målet med prosjektets evaluering er todelt. For det første har det vært viktig med fortløpende formativ evaluering for å styrke prosjektet og ta gode valg underveis. Det andre målet med evalueringen var å finne ut hvorvidt prosjektmålene er nådd og potensialet for videre gevinstrealisering. Denne evalueringen har blitt gjennomført ved prosjektslutt.

Prosjektgruppen forsøkte lenge å etablere samarbeid med forsknings- og kompetansemiljøer om evaluering, uten å lykkes i særlig grad. Derfor er i hovedsak internevaluering benyttet, ved at prosjektgruppen har gjennomført evaluering av tiltakene. Prosjektgruppen ser flere fordeler ved dette. Prosjektet er stort og sammensatt, og det kan være vanskelig for utenforstående å sette seg inn i. Prosjektgruppen har oversikt over hva det er ønskelig å evaluere og oversikt over alle detaljer. Det har også gitt gode muligheter for refleksjon, læring og styrking av tiltakene underveis i prosessen. Prosjektgruppen har evaluert alle tiltak fortløpende, både internt i gruppen, sammen med prosjekteier og ved å involvere andre berørte parter. Evalueringen har vært både formell og uformell gjennom møter og fortløpende dialog. Internevaluering har gjort det mulig å ha en langsiktig plan for evaluering av prosjektet som helhet. Ulempen med internevaluering er at de som gjennomfører den lettere kan overse strukturelle forutsetninger for det som skjer, eller ta for gitt faktorer som kan være avgjørende for prosjektets utvikling.

Midtveis i prosjektperioden ble det gjennomført midtveisevaluering. Det ble gjennomført aktivitetsmålinger og en spørreundersøkelse, i tillegg til at prosjektgruppens erfaringer ble oppsummert. Noen av funnene fra midtveisevalueringen er integrert i denne rapporten.

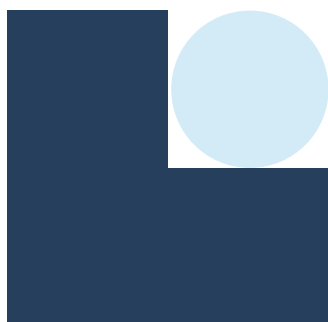
5 Regnskap

Under følger en oppsummering av regnskap fra hele prosjektperioden, år for år.

Tabell 1: Budsjett og regnskap per år i prosjektperioden.

År	Regnskap
2017	Kr 1 201 179
2018	Kr 4 238 037
2019	Kr 2 116 709
2020	Kr 2 949 944
2021	Kr 2 506 572
2022	Kr 2 250 000
2023	Kr 400 000
Totalt	Kr 15 662 441

I tillegg til midler fra Program for folkehelse, har prosjektgruppen fått tildeling på kr. 1 500 000 fra Områdesatsingen i Oslo. Midlene har vært øremerket utvikling av digital verktøykasse for fysisk aktivitet, som utgjør ett av tiltakene/produktene. Det er utarbeidet en egen prosjektrapport¹ fra dette tiltaket.

¹ Sluttrapport Aktiv i barnehagen – verktøykasse for fysisk aktivitet

6 Tiltak i barnehagene

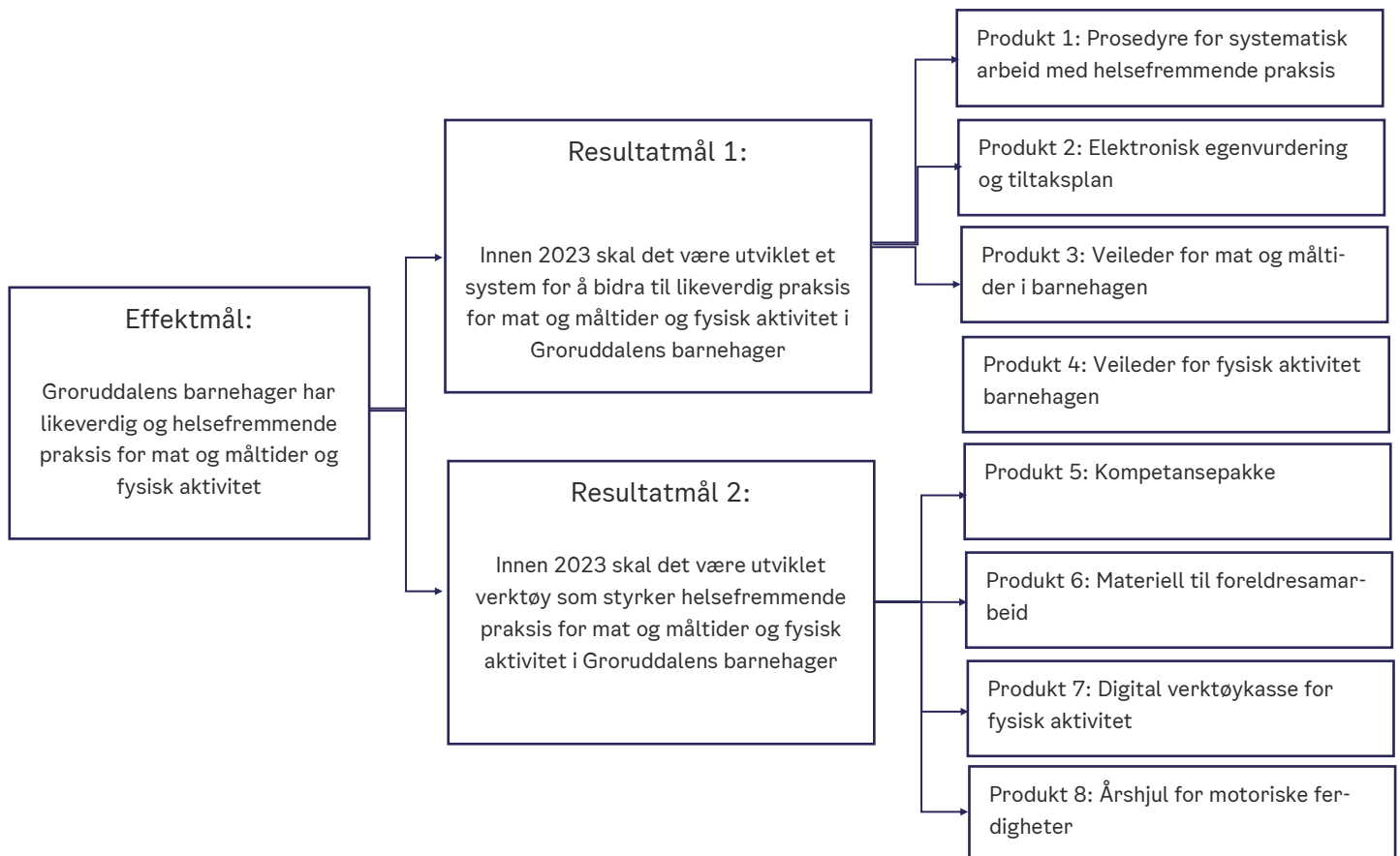
6.1 Målgruppe

Målgruppen for tiltakene i barnehagene var alle kommunale barnehager i Groruddalen. De fire groruddalsbydelene, ved oppvekstsjefen og barnehagesjefer, forpliktet seg til å delta. Dette innebar at samtlige kommunale barnehager i Groruddalen var deltagere i prosjektet. Det er 81 kommunale barnehager i Groruddalen. Antallet har variert noe gjennom prosjektperioden, da nye barnehager er etablert og andre har blitt lagt ned.

Ettersom hensikten med prosjektet var å bidra til likeverdig praksis, har det vært ønskelig å inkludere de private barnehagene i prosjektet. Bydelene kan ikke pålegge de private barnehagene å delta, da bydelene ikke har denne myndigheten. I Groruddalen er det 55 private barnehager, hvorav 16 er familiebarnehager, 16 tilhører en større barnehagekjede og de resterende er frittstående barnehager.

6.2 Mål og produkter

Figur 2: Oversikt over mål og produkter i prosjektet.

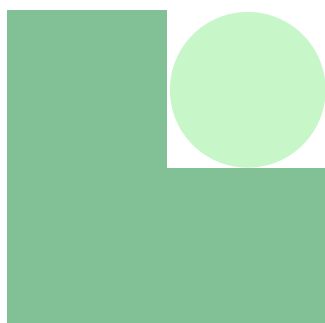
6.3 Tiltaksutvikling i barnehagene

Erfaringer fra tidligere arbeid med kosthold og fysisk aktivitet i bydel Alna, Grorud og Stovner ble lagt til grunn for tiltaksutviklingen i barnehagene. Medlemmer av prosjektgruppen har tidligere vært involvert i dette arbeidet, og satt på nyttig erfaring og kompetanse fra lignende arbeid.

Alle tiltak har blitt utarbeidet i samarbeid med de fire bydelene. Barnehagesjefene i henholdsvis Bydel Alna, Bjerke, Grorud og Stovner har regelmessig deltatt på møter med prosjektgruppen for å diskutere status, fremdrift, utfordringer og veien videre. Prosjektgruppen har også jevnlig deltatt på møter med barnehageledere i de fire bydelene. Innspill og forslag fra barnehageledere har blitt lagt til grunn for videre arbeid. Prosjektgruppen har samarbeidet med ulike relevante personer ved utvikling av tiltak, og produkter og materiell har vært på høring både internt i Groruddalen og i fagmiljøer eksternt.

Prosjektet har hele tiden hatt en fleksibel tilnærming til tiltaksutviklingen, og prosjektet har i stor grad blitt til underveis. Enkelte tiltak har blitt påbegynt, testet og forkastet. Innspill fra både barnehager, ledelse og fagpersoner har påvirket valgene som har blitt tatt. Først mot slutten av prosjektperioden ble det helt klart hvordan prosjektet skulle bli til slutt, hvordan det skulle implementeres og hvordan dette skal bidra til å høste sluttgevinstene på lengre sikt.

Våren 2020 ble det gjennomført en midtveisevaluering av prosjektet. Denne omhandlet tiltakene som var gjennomført i barnehagene. Hensikten med midtveisevalueringen var å undersøke om prosjektet var på rett vei, få innspill fra barnehagenes ledelse på hvordan de opplevde tiltakene og deltagelse i prosjektet, og få innspill til videre arbeid i prosjektet. Det ble skrevet en egen rapport fra midtveisevalueringen.

6.3.1 Implementering

Gjennom prosjektperioden har prosjektgruppen deltatt på et stort antall samlinger og dialogmøter med bydelene, barnehagesjefer, barnehageledere og ansatte i de ulike barnehagene. Fokuset har vært å skape god forankring, implementere metoder og materiell, og sammen arbeide med kvalitet og utvikling innenfor de aktuelle områdene. Prosjektgruppen har hatt en veiledende rolle overfor barnehagene, og jobbet med kontinuerlig praksisforbedring og kompetanseutvikling lokalt. Gjennom møtevirknsomheten har ansatte på ulike nivåer i bydelene samtidig medvirket i tiltaksutviklingen.

Prosjektgruppen har hele tiden informert og invitert de private barnehagene. De private barnehagene som har ønsket likeverdig deltagelse har fått dette. En del har kun vært interessert i å motta materiell, og prosjektgruppen har lite oversikt over hvorvidt de har tatt dette i bruk. En del barnehager har verken respondert på henvendelser eller møtt opp de gangene de har blitt invitert. Høsten 2022 ble det i tillegg gjennomført et seminar for alle de private barnehagene i Groruddalen. Her ble alt prosjektet har å tilby på nytt presentert, og barnehagene ble invitert med inn i prosjektet. Barnehagene som ønsket å delta har fått samme oppfølging av prosjektgruppen som de kommunale barnehagene.

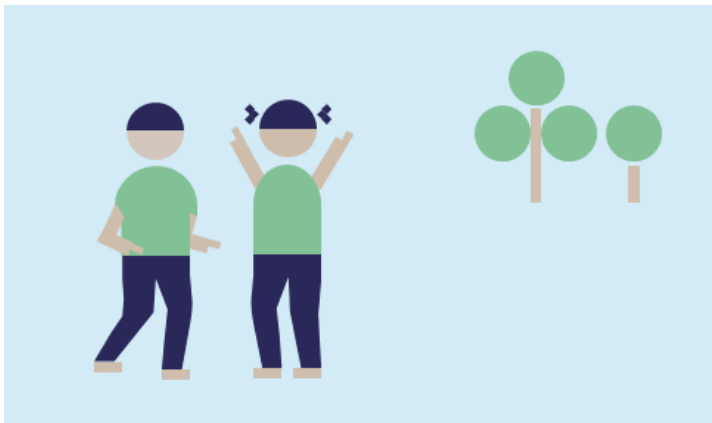

Foto: Nikolai Kobets Freund / Oslo kommune

6.4 Prosjektprodukter

Tabell 2: Beskrivelse av prosjektets produkter.

Produkter		Beskrivelse	Status
Prosedyre for systematisk arbeid med helsefremmende praksis		Prosedyren oppsummerer Groruddalsstandarden for helsefremmende praksis, og viser hvordan barnehagene skal arbeide for å sikre god praksis for mat og måltider og fysisk aktivitet. Prosedyren består av de fire fasene: utforske, planlegge, iverksette og evaluere. Barnehagene bruker ett år på gjennomføringen av de fire fasene. I prosedyren er det veiledning til hvordan de fire fasene kan gjennomføres.	Utviklet 2021 og implementert gradvis.
Elektronisk egenvurdering og oppfølgingsplan		Egenvurderingen er et verktøy barnehagene benytter for å utforske egen praksis, og vurdere den opp mot et sett av påstander som definerer god praksis. Påstandene er basert på rammeplanen for barnehager, Nasjonal faglig retningslinje for mat og måltider i barnehagen fra Helsedirektoratet og nasjonale anbefalinger for fysisk aktivitet. Bruk av verktøyet skal gi barnehagene innsikt i egen praksis, og de synliggjør hva de er gode på og identifiserer områder de bør forbedre. Deretter benytter barnehagene oppfølgingsplanen til å konkretisere tiltak for å forbedre eller bevare praksis, med utgangspunkt i egne forbedringsområder og potensial. Mal for sammenstilling gjør det mulig for bydelene å lage en grafisk fremstilling av de samlede resultatene fra egenvurderingen. Denne kan brukes til å få oversikt over bevaringsområder og forbedringsområder, systematiske forskjeller mellom barnehagene og overvåke eventuell utvikling.	Utviklet og tatt i bruk i 2019.

Produkter	Beskrivelse	Status
Veileder for fysisk aktivitet i barnehagen	 Veileder for fysisk aktivitet gir kunnskap om hvordan barnehagen kan være en arena for daglig fysisk aktivitet og gi barna et tilrettelagt aktivitetstilbud som er i tråd med barnehageloven og rammeplanen. Veilederen er med på å utgjøre Groruddalsstandard for Helsefremmende praksis.	Veilederen ble ferdigstilt, trykket og tatt i bruk i 2021.
Veileder for mat og måltider i barnehagen	 Veileder for mat og måltider viser hvordan barnehagene kan tilrettelegge for et helsefremmende mat- og måltidstilbud i barnehagen. Veilederen er basert på barnehagens rammaplen og Nasjonal faglig retningslinje for mat og måltider i barnehagen fra Helsedirektoratet. I tillegg er det lagt til enkelte temaer som ansatte i barnehagene ønsker mer kunnskap og informasjon om. Veilederen er en del av Groruddalsstandard for Helsefremmende praksis.	Veilederen ble ferdigstilt, trykket og tatt i bruk i 2019.
Kompetansepakke for mat og måltider og fysisk aktivitet i barnehagen	 Det er utviklet PP-presentasjoner som presenterer innholdet i Veileder for mat og måltider og Veileder for fysisk aktivitet. De inneholder lydfiler og mulighet for navigering. Presentasjonene kan brukes når barnehagen ønsker å ta opp enkelte temaer på for eksempel planleggingsdager i barnehagen. Hensikten er å bidra til kontinuerlig kompetanseutvikling etter prosjektslutt.	Utviklet og gjort tilgjengelig i 2022.
Veileder, kortversjon i oversettelser og video til foresatte	 Gode vaner for barn er et informasjonshefte rettet mot foresatte. Heftet inneholder tips og anbefalinger til sunne og aktive vaner i hverdagen. Det kan brukes av både barnehager og helsestasjoner. Det er også laget en kortversjon av heftet som er oversatt til enkelte språk. Informasjonsvideo: Informasjonsvideo til foresatte er en åtte minutter lang film som er basert på heftet Gode vaner for barn. Den kan for eksempel vises på foreldremøter. Hensikten er å gjøre det enklere for ansatte å veilede foresatte.	Utviklet og tatt i bruk i 2020/2021.

Produkter	Beskrivelse	Status
Digital verktøykasse for fysisk aktivitet	 Verktøykassen består av et stort antall aktiviteter som er tilpasset barnehagebarn. Det er lagt inn en filtreringsløsning slik at man enkelt kan finne aktiviteter tilpasset alder, plass, motoriske ferdigheter fagområder eller type aktivitet. Det er også lagt inn mye informasjon om fysisk aktivitet for barn på ressursidene. Hensikten med verktøyet er å gjøre det enklere for ansatte å gi barna et variert og godt aktivitetstilbud i barnehagen, legge til rette for motorisk utvikling og tilpasse fysisk aktivitet slik at barna opplever mestring samtidig som de har noe å strekke seg etter. Verktøykassen er utviklet i samarbeid med Høgskolen på Vestlandet, og prosjektet fikk midler fra GDS til utviklingen. Verktøykassen har vært forbeholdt barnehager i Groruddalen og Sogndal frem til lansering høsten 2022.	Utviklet i 2020. Endelig versjon ferdigstilt og gjort tilgjengelig i 2022.
Årshjul for motoriske ferdigheter	 Årshjulet er en oversikt over hvilke ferdigheter det er ønskelig å ha ekstra fokus på. Det inneholder mange ferdiglagde maler med ulik periodeinndeling, og kan tilpasses etter eget ønske. Årshjulet kan brukes for å sikre systematikk i arbeidet med motoriske ferdigheter og for å sikre at barna får erfaring med alle de grunnleggende motoriske ferdighetene i løpet av et barnehageår.	Utviklet og tatt i bruk i 2020.

6.5 Vurdering av resultatmål

Tabell 3: Beskrivelse av prosjektets resultatmål og en vurdering av måloppnåelse.

Resultatmål	Vurdering av resultatmål	Grad av måloppnåelse
Innen 2023 skal det være utviklet et system for å bidra til likeverdig og helsefremmende praksis for mat og måltider og fysisk aktivitet i Groruddalens barnehager	Det er utviklet en Groruddalsstandard for systematisk arbeid med helsefremmende praksis. Groruddalsstandarden består av egenvurdering og tiltaksplan, samt sammenstillingsverktøy. Groruddalsstandarden består videre av veileder for mat og måltider og veileder for fysisk aktivitet, som tar utgangspunkt i egenvurderingen og kjennetegn ved god praksis.	Høy
Innen 2023 skal det være utviklet verktøy/ materiell som styrker helsefremmende praksis for mat og måltider og fysisk aktivitet i Groruddalens barnehager	Det er utviklet ulikt materiell for å styrke arbeidet med helsefremmende praksis i barnehagene, hvorav det viktigste utgjøres av de fire produktene som er tilknyttet dette resultatmålet; kompetansepakke, foreldreveiledning, digital verktøykasse og årshjul for motoriske ferdigheter. I tillegg er det blant annet utviklet oppskriftshefter, pedagogiske opplegg for ski- og sykkel skole, motorikkspå, veiledningsvideoer med mer. Hensikten med støttemateriellet er å gjøre det enklere for barnehagene å etablere god praksis for mat og måltider og fysisk aktivitet. Alt materiell tar utgangspunkt i uttalte og/eller observerte behov.	Høy

6.6 Vurdering av gevinstoppnåelse

Funn indikerer at prosjektet har realisert de mellomliggende gevinstene. En holistisk vurdering av gevinstene ved prosjektslutt tilsier at det er en mer helsefremmende praksis for mat, måltider og fysisk aktivitet i barnehagene enn før utrulling. I dette kapitlet blir gevinstoppnåelse knyttet til de ulike tiltakene beskrevet.

Det er potensiale for å ta ut større gevinster i tiden fremover og videre kontinuerlig utviklingsarbeid og gevinstrealisering kan bidra til å løfte samtlige tjenestesteder slik at effektmålene nås på sikt. Dette blir beskrevet i kapittel 6.9.

6.6.1 Gevinstkart

Det er utarbeidet et gevinstkart som illustrerer sammenhenger mellom prosjektets produkter, forutsetninger som må være på plass for at tiltakene skal lykkes, gevinster og mål.

Figur 3: Gevinstkart over produkter, forutsetninger, gevinster og mål.

6.6.2 Metode for evaluering

Spørreundersøkelse

Sluttevalueringen av prosjektet baseres i hovedsak på en elektronisk spørreundersøkelse blant barnehageledere. Hensikten med spørreundersøkelsen var å innhente kvantitative data når det gjelder hvordan ansatte opplevde de ulike tiltakene, hvorvidt de mente tiltakene påvirker barnehagens praksis og bidrar til måloppnåelse. I tillegg til deres oppfatning av prosjektet som helhet, prosesser og samarbeid de har tatt del i, og læringspunkter for veien videre.

Tabell 4: Andel barnehager som har besvart spørreundersøkelsen i hver bydel i prosent og antall.

	Prosent	Antall
Alna	88 %	22
Bjerke	100 %	18
Grorud	93 %	18
Stovner	83 %	19
Groruddalen	90 %	73

Av totalt 81 barnehager i Groruddalen, svarte 73 på spørreundersøkelsen, hvilket utgjør en svarandel på 90 prosent. Resultatene er dermed representative for barnehagene i Groruddalen, men det understrekes at det er barnehageleders subjektive vurderinger som måles.

Intervjuer

Følgende intervjuer ble gjennomført i sluttevalueringen:

Tabell 5: Viser oversikt over antall intervjuer som er gjennomført og antall ansatte som er intervjuet.

	Gjennomførte intervjuer	Antall deltakere
Intervjuer med barnehageledere	8	8
Intervjuer med personal i barnehager	17	40
Intervjuer med i barnehagesjefer og fagutviklere	4	7
Totalt	29	55

Det er gjennomført intervjuer med fire barnehagesjefer og tre fagutviklere i barnehageadministrasjonen. I tillegg ble åtte barnehageledere og 40 barnehageansatte fra åtte ulike barnehager intervjuet, hvorav to barnehager fra hver bydel var representert. I hver barnehage ble 1-4 barnehagelærere intervjuet, og tilsvarende for barnehagemedarbeidere. Der det var mulig ble det gjennomført gruppeintervju. Totalt ble 23 barnehagelærere, to idrettspedagoger og 15 medarbeidere intervjuet. Det ble totalt gjennomført 29 semistrukturerte intervjuer med 55 ansatte fra barnehage og barnehageledelsen.

Hensikten med intervjuene var å supplere dataene fra spørreundersøkelsen med kvalitative data som kan gi et tydeligere bilde på hvordan ansatte opplevde tiltakene som har vært gjennomført og prosjektet som helhet. Det var også ønskelig å avdekke hva de opplevde som avgjørende for å sikre god praksis, for å få til endring av praksis, og hvordan fremtidig gevinstrealisering kan sikres.

Det ble benyttet intervjuguider (vedlegg 9.1) tilpasset ansattes rolle og stilling. Vi gjennomførte semistrukturerte intervjuer for å sikre at alle ble stilt tilnærmet de samme spørsmålene, samtidig som det ga oss mulighet til å stille oppfølgingsspørsmål med utgangspunkt i informantenes beskrivelser og utsagn for videre utdyping og avklaring. Sitater vist i bokser er hentet fra intervjuene med ledere og ansatte.

6.6.3 Vurdering av tiltakene

I løpet av prosjektperioden har det blitt utviklet 8 produkter (presentert i tabell 2). Videre vil disse omtales som tiltak. I dette kapittelet blir evaluering av hvert tiltak presentert fortløpende, med en oppsummering til slutt.

Prosedyre for systematisk arbeid med helsefremmende praksis i barnehagen

Prosedyren er utviklet for å hjelpe barnehagene i Groruddalen med å jobbe systematisk, og for at andre skal kunne lære av vårt arbeid og ta det i bruk dersom det er ønskelig. Prosedyren inneholder en oppsummering av innsatsen rettet mot barnehagene, inkludert metodikk og tilhørende materiell og verktøy. I tillegg til å vise hvordan barnehager kan arbeide systematisk med helsefremmende praksis, er erfaringene fra mange års prosjektarbeid inkludert i prosedyren. Prosedyren i seg selv har ikke vært avgjørende for barnehagene i Groruddalen, da denne ble ferdigstilt i andre gjennomføringsfase av prosjektet. Barnehagene som har deltatt i prosjektet har imidlertid benyttet metodikken som prosedyren beskriver. Prosedyren er også et supplement som bydelene og barnehagene kan benytte for å holde oversikt over hva arbeidet innebærer og det viktigste materialet som er utviklet i prosjektet.

Spørreundersøkelsen viste at 67 prosent av barnehagelederne kjenner til prosedyre for systematisk arbeid med helsefremmende praksis. På spørsmål om hvilket materiell som har vært nyttig i barnehagen, svarte 36 prosent at prosedyren var nyttig.

Resultatene samsvarer med intervjuene, hvor barnehagesjefer og barnehageledere oppga at de kjenner til prosedyren, men at den ikke brukes i særlig grad. Hovedårsakene var at den hadde blitt glemt, ikke var godt nok implementert, og at de kjente til prosjektmetodikken og derfor ikke hadde behov for å ta prosedyren aktivt i bruk. Både barnehagesjefer og barnehageledere var positive til prosedyren, og mange opplevde at den kan være et nyttig verktøy som kan bidra til økt bevissthet og økt systematikk for helsefremmende praksis i barnehagene.

Barnehagesjefene syntes prosedyren var verdifull for å skape en felles ramme for det helsefremmende arbeidet i bydelen, og for kvalitetssikring og utviklingsarbeid innen kosthold og fysisk aktivitet i barnehagene. Det ser imidlertid ut til at det generelt trengs mer kunnskap om hvordan og når prosedyren bør tas i bruk, da flere barnehageledere ikke er godt nok kjent med den.

Prosedyren er nyttig for kvalitet og alt utviklingsarbeid vi driver med.

Det å ha sånne gode verktøy som alt dette er blitt, har så stor betydning for drift. Og det er egentlig litt gratis reise til å kunne bli bedre, og på å tune seg veldig fort inn på hva det egentlig er dette her dreier seg om. For det er det som er så bra med dette her. At det er liksom så detaljert. At du lett kan koble deg på.

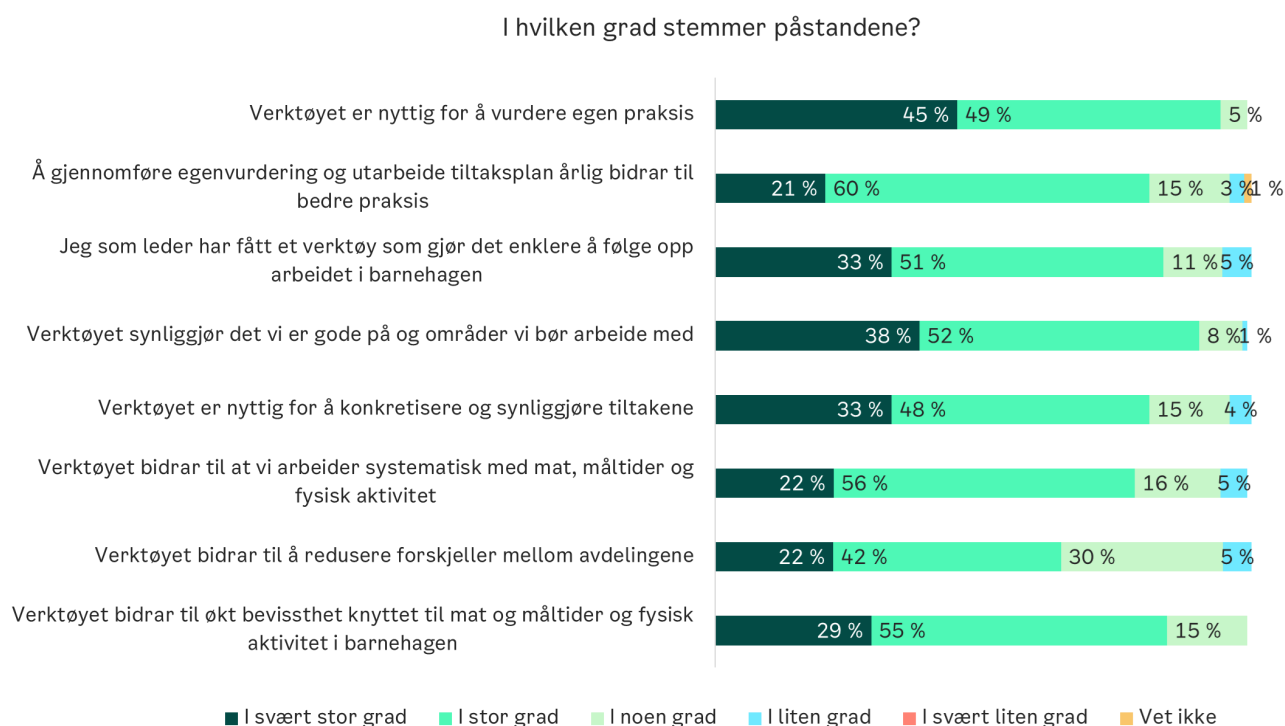
Ser potensialet. Nyttig på å bevisstgjøre det vi gjør, bør gjøre og synliggjøre, og det er en fin måte å dokumentere på.

Kjenner til prosedyren – lest den og brukt den. Den er fin, men ikke godt implementert. Synes det er veldig fint arbeid, det som er gjort, og jeg ser at det er en fin måte å jobbe på.

Elektronisk egenvurdering og tiltaksplan

Den elektroniske egenvurderingen ble tatt i bruk første gang i 2019. Hensikten med egenvurderingen er at barnehagene årlig skal reflektere over egen praksis, og bruke dette som grunnlag for utarbeidelse av lokale tiltak. I 2019 gjennomførte 73 barnehager egenvurderingen. Under koronapandemien var det utfordrende for barnehagene å fokusere på helsefremmende praksis, og barnehagene ble kun oppfordret til å gjennomføre egenvurderingen. I 2022 gjennomførte 76 av 81 barnehager egenvurderingen og utarbeidet tiltaksplan.

Figur 4: Viser resultater fra spørreundersøkelsen om egenvurderingen og tiltaksplanen. (N= 73).

Figuren viser at omkring 90 prosent av barnehagelederne syntes egenvurderingen i stor eller svært stor grad er nyttig for å vurdere egen praksis og til å synliggjøre forbedringsområder og områder de er gode på. De opplevde også at den er nyttig for å konkretisere og synliggjøre tiltak, og at den gjør det enklere å følge opp arbeidet. Intervjuene gav også liknende resultat, samt et litt mer kritisk blikk på bruken av egenvurderingen. Det kom frem at noen ansatte og ledere syntes det er litt tidkrevende, og at det å følge opp tilhørende tiltak kan være utfordrende.

Jeg er litt ambivalent for at jeg ofte tror personalet kan skåre seg litt feil. Noen ganger tror jeg de kan være litt for greie og andre ganger så er de litt for strenge.

Nyttig, gir en pekepinn på arbeidet på avdeling og i barnehagen. Liker sånne skjemaer, den konkretiserer, gir konkrete mål. Utfordringen er å ha med alle – gi det en hensikt.

Jeg synes det skaper en veldig god bevissthet rundt alle aspektene som inngår i helsefremmende praksis, både det fysiske og mat og måltider.

Alle som besvarte spørreundersøkelsen oppgav at de bruker egenvurderingen og tiltaksplanen. Videre oppga 81 prosent at den i stor eller svært stor grad bidrar til bedre praksis. Basert på spørreundersøkelsen og intervjuer ser det ut til at egenvurderingen og tiltaksplanen er nyttig verktøy for barnehagene, særlig for å få innsikt i egen praksis. Forutsatt at tiltakene blir fulgt opp og gjennomført, kan bruk av verktøyet over tid bidra til bedre praksis i barnehagene.

Det er problemer med sånne typer tjenester som vi driver, at det er vanskelig å hente ut tallmateriale. Men dette er jo en måte å få det til på. Selv om det er en kvalitativ evaluering, så er det jo en måte å hente ut noe oversiktlig på, som sier noe om kvalitet da. Selv om den er egenvurdert. Jeg liker det kjempegodt. Synes den er veldig, veldig bra.

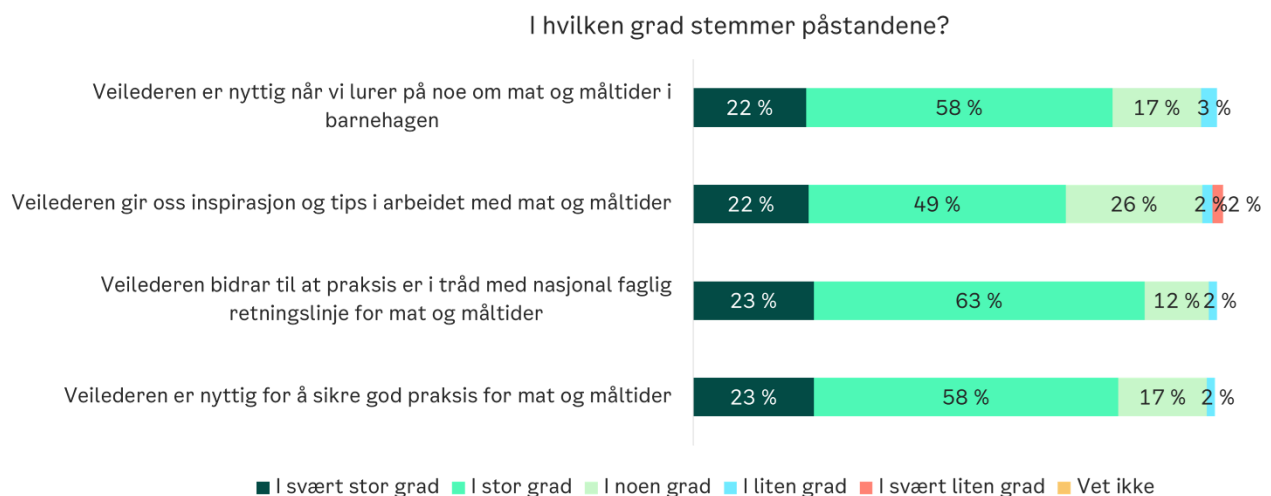
År for år er den ikke så nyttig, men over tid. Den hjelper å se en sammenheng mellom helsefremmende praksis med alt annet vi gjør.

Sammenstillingsverktøy

Det er utarbeidet en mal for sammenstilling av egenvurderingsresultatene. Hensikten var å legge til rette for at barnehagesjefer enkelt kan oppsummere resultatene for bydelens barnehager årlig, og avdekke felles styrker og svakheter. Dette kan legges til grunn for felles satsingsområder og kompetansehevende tiltak på tvers av barnehager i bydelen. I intervjuene kom det frem at barnehagesjefene er positive til et slikt verktøy, men noen er usikre på hvorvidt de vil klare å benytte dette verktøyet på egenhånd.

Veileder for mat og måltider

Veilederen tar utgangspunkt i kjennetegnene for god praksis, og viser ansatte hvordan de kan sikre god praksis for mat og måltider. Det er en rød tråd mellom egenvurderingen og veilederen, og når barnehagene avdekker forbedringsområder gjennom egenvurderingen, skal de finne støtte og hjelp i veilederen. Veilederen skal også hjelpe ansatte med å utarbeide tiltak.

Figur 5: Viser resultater fra spørreundersøkelsen om veileder for mat og måltider i barnehagen. (N= 65).

Av barnehagelederne som besvarte spørreundersøkelsen oppgav 89 prosent at de bruker veilederen. Majoriteten opplever at den er et nyttig verktøy som bidrar til god praksis og et mattilbud som er i tråd med nasjonale anbefalinger. Intervjuene tyder på at barnehageledere og ansatte som har ekstra ansvar for mat og måltider hadde best kjennskap til veilederen, men at det varierer hvor mye veilederen blir brukt på de ulike avdelingene i barnehagene.

Det ser dermed ut til at veileder for mat og måltider er et nyttig verktøy for å sikre god praksis, men at det er behov for å jobbe med implementering og gjøre den mer tilgjengelig.

Vi kan holde det varmt og levende ved å henvise til veilederen.

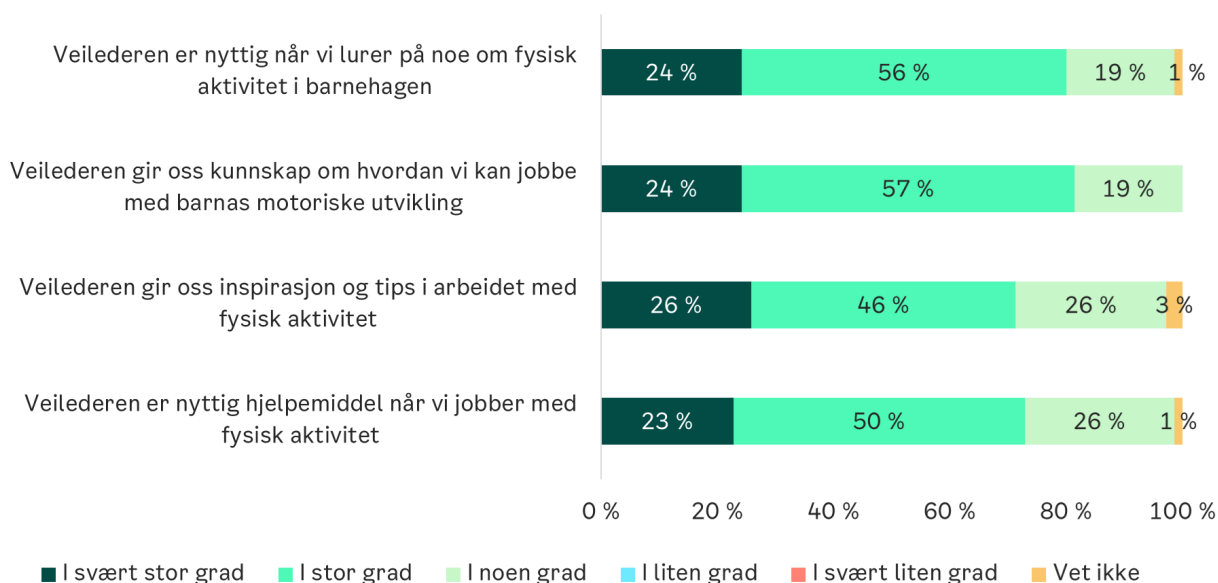
Den er god. Praksisnær. Brukes som et oppslagsverk og samler opp kompetanse på området.

Jeg vet at den finnes, og jeg har nok lest den, men jeg kan ikke si at jeg vet liksom akkurat innhold, men jeg tror mye av den kunnskapen jeg har om mat og kosthold i forhold til barn står der da.

Veileder for fysisk aktivitet

Veilederen tar utgangspunkt i kjennetegnene for god praksis, og viser ansatte hvordan de kan sikre god praksis for fysisk aktivitet. Det er en rød tråd mellom egenvurderingen og veilederen, og når barnehagene avdekker forbedringsområder gjennom egenvurderingen, skal de finne støtte og hjelp i veilederen. Veilederen skal også hjelpe ansatte med å utarbeide tiltak.

I hvilken grad stemmer påstandene?

Figur 6: Viser resultater fra spørreundersøkelsen om veileder for fysisk aktivitet i barnehagen. (N= 70).

I spørreundersøkelsen svarte 90 prosent at de bruker veilederen for fysisk aktivitet. Figuren viser at respondentene generelt var fornøyde med veilederen. Flesteparten svarte at veilederen i stor eller svært stor grad gir inspirasjon og tips i arbeidet med fysisk aktivitet og at den er et nyttig hjelpemiddel i arbeidet. Tilsvarende svarte 81 prosent at veilederen gir kunnskap om hvordan barnehagen kan jobbe med barnas motoriske utvikling. På samme måte som med veilederen for mat og måltider, var det noe blandede tilbakemeldinger i intervjuene. Mange syntes den treffer godt, men at den i ulik grad er kjent og brukt på avdelingene. Noen mente at koronapandemien hadde påvirket implementeringen av veilederen i negativ retning. Gjennomgående er barnehagemedarbeiderne den yrkesgruppen som har minst kjennskap til veilederen.

Jeg har sett den. Jeg kan ikke si at jeg har brukt den aktivt nei. Men jeg er jo klar over hva som står som er viktig.

Tenker å ta den opp igjen på personalmøter. For det tror jeg er en viktig arena, for da får hele barnehagen det med seg.

Barnehagene som har fordypet seg har fått flere søkere. Gjorde om hele sin tankegang om sin fysiske aktivitet fra «ikke løp inne til løp inne».

Basert på spørreundersøkelsen og intervjuer ser det ut til at veileder for fysisk aktivitet er et nyttig hjelpemiddel, både for å hente inspirasjon og tips, og som en veiviser til å jobbe med konkrete temaer etter behov, slik som barns motoriske ferdigheter. Imidlertid indikerer funn at veilederen ikke er godt nok kjent hos samtlige.

Den er nyttig for å diskutere ulike temaer og problemstillinger på ulike møtearenaer.

Veldig deilig at det finnes noe ferdig. Også at jeg på en måte kan velge hva jeg vil bruke og hvordan jeg på en måte vil gjøre det.

Kjenner til den, men har ikke brukt den. Vi kan bruke den på plandager innimellom som en sånn påminnelse og på en måte refreshe.

Kompetansepakke for mat og måltider og fysisk aktivitet

Kompetansepakkene er utviklet for å legge til rette for videre kompetanseutvikling etter at prosjektet er avsluttet. I prosjektperioden har prosjektgruppen deltatt på møter og samlinger i de ulike barnehagene for å øke ansattes kompetanse om mat og måltider og fysisk aktivitet, men på sikt må barnehagene selv stå for dette arbeidet. Det er også stadig utskiftning av personal i barnehagene, og kompetansepakken skal kunne brukes for å informere nye ansatte om arbeidet med helsefremmende praksis.

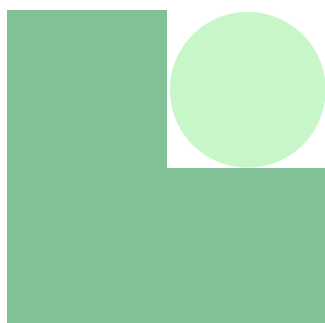

På spørsmålet om hvilket materiell som har vært nyttig i spørreundersøkelsen, svarte 18 prosent kompetansepakken. Spørreskjemaet inneholdt ingen ytterligere spørsmål om dette temaet. I intervjuene var det positiv respons på tiltaket, men ingen ansatte hadde brukt kompetansepakken. Det ble nevnt at mangel på tid til å bli kjent med den og prioritering av andre områder ofte kom i veien.

Kompetansepakken er ikke tilstrekkelig implementert. Likevel var kompetansepakken et av de mest etterspurte tiltakene gjennom prosjektperioden. I intervjuene var det gjennomgående at ansatte satte pris på ferdig materiell og opplegg tilpasset barnehagen. Det vurderes at tiltaket på sikt har potensiale til å bidra til økt kompetanse om mat og måltider og fysisk aktivitet.

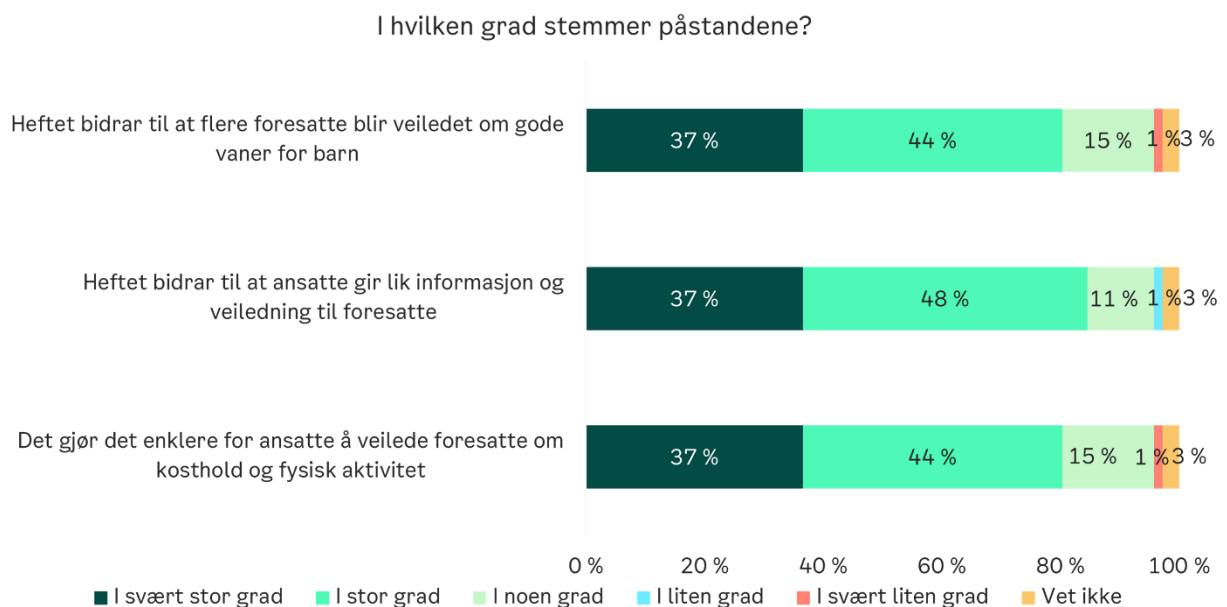

Foto: Nikolai Kobets Freund / Oslo kommune

Materiell til foreldresamarbeid

Hensikten med heftet til foreldreveiledningen er å gjøre det lettere for ansatte å veilede foresatte om sunne og aktive vaner i hverdagen, bidra til at flere får samme informasjon og redusere ansattes terskel for å veilede foresatte. Gjennom bruk av materialet skal det være mulig for nye ansatte eller ansatte som ikke har så mye kunnskap om kosthold og fysisk aktivitet, å veilede foresatte ved behov. Heftet er utformet i samarbeid med alle helsestasjonene i Groruddalsbydelene, og distribuert til dem i tillegg til barnehagene. Det er ønskelig at kommunale tjenester barna møter er samkjørte i veiledningen, slik at budskapet om helsefremmende vaner når frem til barnefamiliene. Heftet finnes også i en kortversjon som er oversatt til ulike språk, og en 8 minutters video som eksempelvis kan spilles av på foreldremøter.

Figur 7: Viser resultater fra spørreundersøkelsen om foreldreheftet Gode vaner for barn. (N= 71).

I spørreundersøkelsen svarte 97 prosent at de kjenner til foreldreheftet Gode vaner for barn, og 87 prosent oppgav at de bruker det i barnehagen. Figuren viser at flesteparten syntes heftet i stor eller svært stor grad gjør det enklere for ansatte å veilede foresatte, bidrar til at flere foresatte får veiledning og til at ansatte gir lik informasjon til foresatte. Informasjon fra intervjuene samsvarer godt med spørreundersøkelsen. Her kom det frem at det stort sett var barnehagelærerne som veiledet foresatte, men at de fleste ansatte går i dialog ved behov. Mange barnehager delte ut heftet til nye foresatte på foreldremøter etter sommerferien eller i oppstartsamtaler tidlig på høsten.

Det kom også frem at nye ansatte ikke hadde hørt om heftet, og at noen syntes at heftet ikke traff alle foresatte på grunn av språkbarrierer. Barnehageledere syntes at videoen om helsefremmende praksis var nyttig, og hadde spilt av denne på foreldremøter for nye foreldre.

Funnene tyder på at materialet oppleves som nyttig i foreldresamarbeidet. Det gir et felles grunnlag for veiledning, og det gjør at veiledningen blir mindre subjektiv og personlig når de ansatte kan støtte seg på felles materiell som er kunnskapsbasert. Det bør arbeides med å gjøre materialet, deriblant oversatte kortversjoner, bedre kjent og mer tilgjengelig for ansatte i barnehagene.

Det er betryggende å vise til Groruddalsstandard og anbefalinger fra bydelen i stedet for at personlige meninger hos ansatte eller barnehagekultur blir førende for praksis og veiledning.

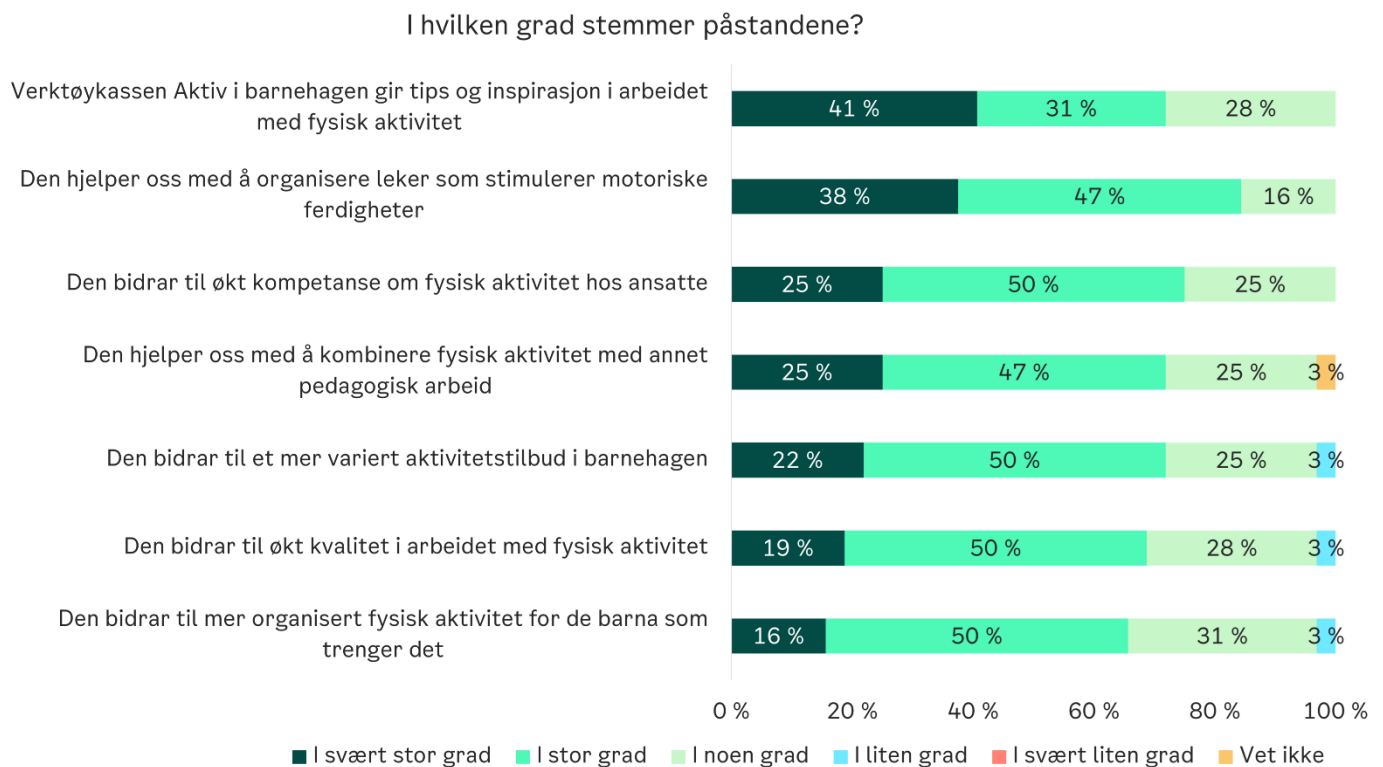
Brukt et par ganger. Stort sett i forhold til mat, da. Men det er ikke noe jeg automatisk har gitt ut til alle nye foreldre. Men jeg har brukt det i de tilfellene jeg mener det har vært et behov.

Dette gir oss et godt grunnlag for samtale med, og informasjon til, foreldrene mer generelt om kostholdsvaner. Det kan gjøre at vi kommer i posisjon til å snakke om det.

Filmen er super!

Digital verktøykasse for fysisk aktivitet – Aktiv i barnehagen

Hensikten med verktøykassen er å gi ansatte tips og inspirasjon i det daglige arbeidet med fysisk aktivitet. Det skal gjøre det enklere for ansatte å tilrettelegge for aktiviteter som stimulerer de grovmotoriske ferdighetene, skape variasjon i barnas aktivitetstilbud, øke ansattes kompetanse og vise hvordan fysisk aktivitet kan kombineres og ses i sammenheng med annet pedagogiske arbeid.

Figur 8: Resultater fra spørreundersøkelsen om den digitale verktøykassen for fysisk aktivitet Aktiv i barnehagen.

(Antall respondenter = 32).

I spørreundersøkelsen svarte 84 prosent at de kjenner til den digitale verktøykassen for fysisk aktivitet, mens 44 prosent svarte at de bruker verktøykassen i barnehagen. Blant de barnehagelederne som benyttet seg av verktøyet, viser figuren at flesteparten opplever verktøyet som nyttig. Majoriteten oppgir blant annet at verktøyet hjelper dem med å jobbe tverrfaglig og organisere aktiviteter som stimulerer motoriske ferdigheter, samt bidrar til mer variasjon i aktivitetstilbudet. Mange opplevde også at verktøyet bidrar til mer organisert fysisk aktivitet for de barna som trenger det mest, og generelt til økt kvalitet på arbeidet med fysisk aktivitet. Som begrunnelser for manglende implementering og kjennskap til verktøykassen oppga barnehagelederne at det er lite tid til å sette seg inn i nye ting, manglende tilgang på pc, høyt sykefravær hos ansatte, og at andre satsingsområder krever prioritering. Funnene samsvarer med det som kom frem i intervjuene.

Av de som ikke til nå hadde benyttet seg av verktøyet, var flesteparten fra både spørreundersøkelsen og intervjuene positive til å ta verktøyet i bruk. Ansatte løftet frem at de ble inspirert og motivert til selv å gå inn og hente tips til aktiviteter i etterkant.

Funnene indikerer at ansatte er positive til verktøyet, og at det kan være et godt hjelpemiddel i det daglige arbeidet med fysisk aktivitet. Da andelen som benytter verktøyet per i dag er forholdsvis lav, ligger det et potensial i å jobbe videre med implementeringsarbeidet, og hjelpe barnehagene med å ta det i bruk. Det er skrevet en egen rapport med tilhørende evaluering av dette tiltaket, da det er finansiert gjennom Områdesatsingen i Oslo.

Jeg har skrevet ut aktivitetskort og delt disse også ut til andre avdelinger på huset.

Jeg bruker det sammen med årshjul for motoriske ferdigheter.

Ved at flere bruker og blir kjent med verktøyet vil vi ikke være avhengig av enkeltpersoner ved for eksempel fravær eller skifte av personalet.

Særlig for nye vikarer kan de ta i bruk verktøykassen på lik linje som en pedleder som har jobbet i mange år.

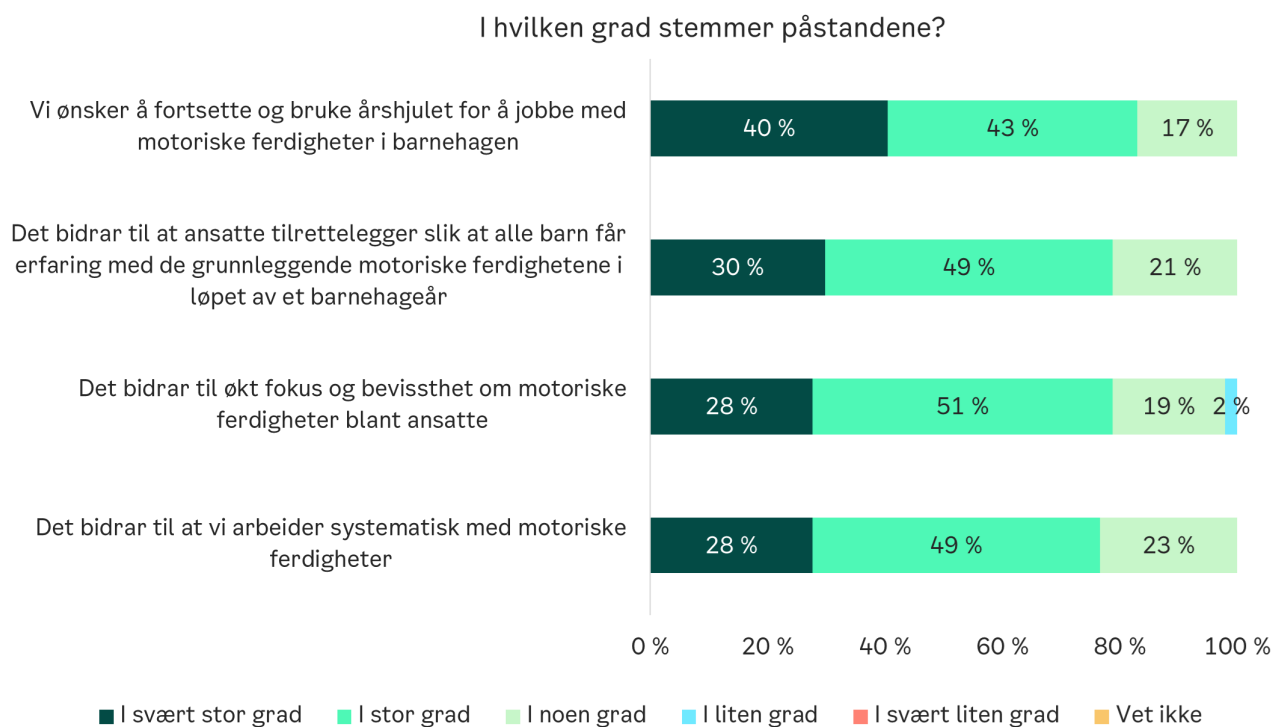

Foto: Thomas Ekström

Årshjul for motoriske ferdigheter

Årshjulet for motoriske ferdigheter er utviklet for å sikre systematikk og bevissthet i arbeidet med motoriske ferdigheter, og for at ansatte skal legge til rette for at barna får erfaring med alle de grunnleggende, grovmotoriske ferdighetene hvert år. Dette er basert på kunnskap om at erfaring med ferdighetene er avgjørende for motorisk utvikling. Alle barnehager har ulike planperioder og fokusområder, og derfor er det lagt opp til dynamisk bruk av malen, der barnehagene kan tilpasse den til eget bruk.

På spørreundersøkelsen svarte 96 prosent at de kjente til årshjul for motoriske ferdigheter, og av disse svarte 67 prosent at de brukte årshjulet i sin barnehage. De viktigste årsakene til at det ikke ble brukt, var at de ikke har hatt tid til å prioritere det, barnehagen hadde egne planer for aktiviteter knyttet til motoriske ferdigheter eller de hadde ikke jobbet godt nok med implementering. Blant de som ikke brukte eller kjente til årshjulet, svarte 77 prosent at de kunne tenke seg å ta i bruk et slikt årshjul for å jobbe systematisk med motorisk utvikling.

Figur 9: Resultater fra spørreundersøkelsen om årshjul for motoriske ferdigheter. (Antall respondenter = 47).

Respondentene som brukte årshjulet var positive til å bruke det videre. De opplevde at årshjulet bidrar til mer systematikk i arbeidet med motoriske ferdigheter, mer tilrettelegging av motorisk stimulerende aktiviteter og økt bevissthet blant ansatte. Funnene stemmer godt overens med intervjuene.

Funnene fra både spørreundersøkelsen og intervjuene indikerer at et årshjul for motoriske ferdigheter kan være et nyttig hjelpemiddel til å jobbe mer systematisk med barns motoriske utvikling og ferdigheter. Det er grunn til å tro at det påvirker praksis dersom det blir brukt, og at et felles årshjul for hele barnehagen over tid vil kunne bidra til mindre forskjeller i praksis mellom ulike avdelinger.

Et slik felles årshjul for hele barnehagen vil kunne bidra til en mer gjennomtenkt og felles praksis.

Fint for motorisk dokumentasjon. Ønsker å jobbe med det. Har brukt det lite til nå. Ser verdien – mye enklere å avdekke de barna som trenger ekstra stimulering.

Tror det vil bidra til økt og variert aktivitet, og bevegelsesglede. Og økt bevissthet blant alle ansatte, og muligens mer aktivitet blant de voksne.

Har ikke brukt det, men det vil nok sette søkelys på de grunnleggende ferdighetene.

Liker godt ferdige maler som kan skrives ut og henges opp i barnehagen.

Foto: Maskot / Oslo kommune / NTB

Oppsummering av funnene

Funn fra spørreundersøkelsen og intervjuer samsvarer generelt godt, og bekrefter at respondentene i stor grad er positive til tiltakspakken som helhet.

Egenvurdering, tiltaksplan og tilhørende veiledere bidrar til mer systematisk arbeid, ved at de aller fleste barnehagene årlig vurderer egen praksis og utarbeider tiltak som skal sikre kontinuerlig praksisforbedring. Det har også bidratt til at praksis kartlegges og følges opp på bydelsnivå. Både egenvurdering og veiledere bidrar ifølge barnehageledere og øvrige ansatte til økt systematikk, inspirasjon og kompetanse innenfor de to fagfeltene.

Alt materiell er presentert og gjort tilgjengelig for barnehagene, men det er tatt i bruk i ulik grad. Dette er imidlertid i tråd med at barnehagene selv får vurdere eget forbedringspotensial, og ta i bruk materialet ut fra eget behov. Bruken av materialet ser også ut til å avhenge av implementeringsarbeidet og tidspunkt for ferdigstilling. Både ledere og øvrige ansatte er generelt positive til de ulike elementene, og mener at de på ulike måter bidrar til å øke ansattes inspirasjon, motivasjon og kompetanse innenfor de to områdene. I tillegg bidrar årshjul for motoriske ferdigheter og verktøykassen for fysisk aktivitet til økt systematikk i arbeidet lokalt.

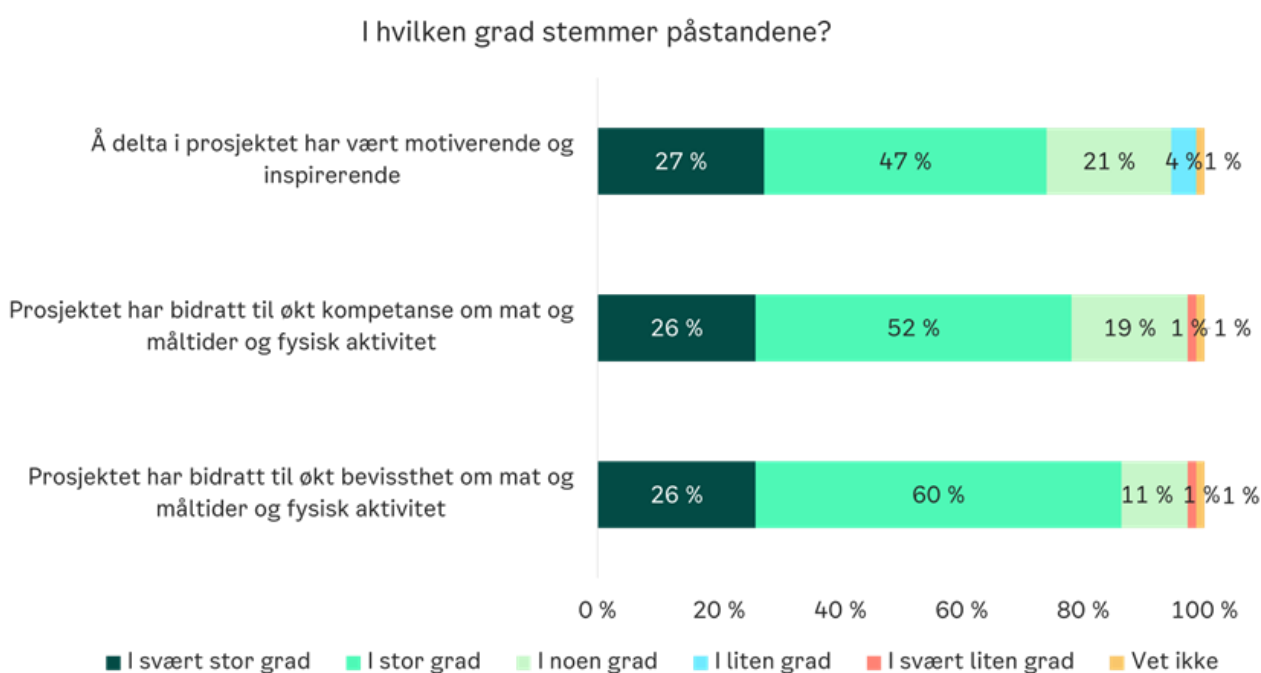
Til tross for at ledere og ansatte er positive til de ulike tiltakene, tyder funnene på at tiltakene ikke er godt nok kjent og implementert i barnehagene. Dette vil i stor grad påvirke tiltakenes innvirkning på de ønskede gevinstene.

6.7 Vurdering av effektmål

Prosjektledelsen har hatt en ambisjon om at den samlede evalueringen skal svare ut om innsatser bidrar til å oppfylle prosjektets effektmål; likeverdig og helsefremmende praksis for mat og måltider og fysisk aktivitet i Groruddalens barnehager. Det er imidlertid utfordrende å måle effekt når det gjelder kvalitet i barnehagen, spesielt innenfor områder der kvalitet ikke normalt måles eller beskrives.

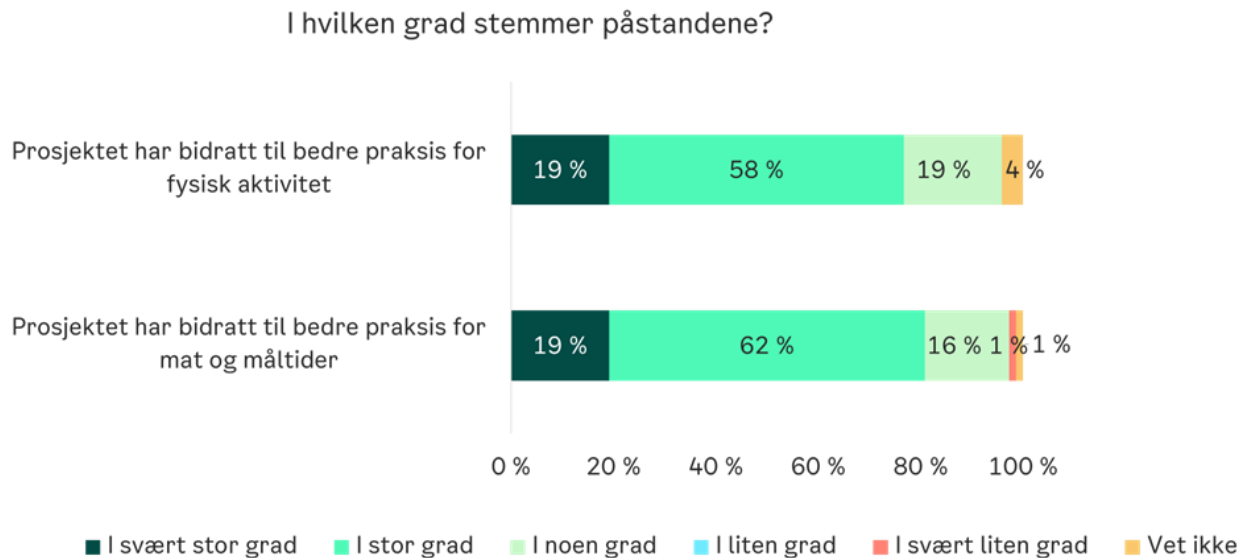
Figur 10: Resultat fra spørreundersøkelsen om prosjektet har bidratt til motivasjon, kompetanse og bevissthet.

De samlede resultatene fra spørreundersøkelsen og intervjuer, indikerer at tiltakene har hatt positiv innvirkning på barnehagenes systematikk og personalets kompetanse, motivasjon og inspirasjon.

Slik figuren viser, svarte 74 prosent av barnehagelederne at prosjektet som helhet i stor eller svært stor grad har vært motiverende og inspirerende. Tilsvarende svarte 80 prosent at det har bidratt til økt kompetanse og 86 prosent at prosjektet har bidratt til økt bevissthet blant ansatte.

Videre svarte 77 prosent av barnehagelederne at prosjektet som helhet i stor eller svært stor grad har bidratt til bedre praksis for fysisk aktivitet, mens 81 prosent svarte at prosjektet har bidratt til bedre praksis for mat og måltider.

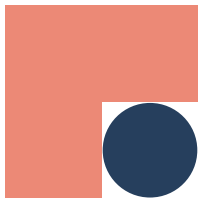
Den samlede evalueringen tyder på at barnehagesjefer, barnehageledere og øvrige ansatte opplever prosjektet og tilhørende tiltak som hensiktsmessig for å påvirke praksis i barnehagene. For å oppnå bedre praksis er det imidlertid en forutsetning at tiltakene blir godt implementert, og resultatene tyder på at det er ulikt hvor godt tiltakene er implementert i de ulike barnehagene.

Figur 11: Resultat fra spørreundersøkelsen om prosjektet har bidratt til bedre praksis for fysisk aktivitet og mat og måltider i barnehagene.

Gjennom prosjektperioden har prosjektgruppen vært tett på barnehagene i Groruddalen, deltatt på et stort antall samlinger og møter på alle nivåer og kontinuerlig evaluert arbeidet. Vår erfaring er at prosjektet som helhet, samt de enkelte tiltakene, i stor grad har bidratt til økt bevissthet blant både ledere og øvrige ansatte. Vi har kommet et godt stykke i å legitimere mat og måltider og fysisk aktivitet som en viktig del av barnehagehverdagen, og anerkjenne barnehagen som en viktig arena for å ivareta barnas aktivitets- og måltidsvaner. Dette er avgjørende for at barnehagene skal oppleve eierskap til arbeidet. Det er tydelig at barnehageledelsen og barnehagene nå har et økt fokus på disse temaene, økt kompetanse om hva som er god praksis, og det arbeides mer systematisk enn det som var tilfellet tidligere. Det er avdekket at mange barnehager har forbedret sin praksis gjennom prosjektperioden. Dette kan trolig tilskrives den samlede prosessen de har vært igjennom og synergieffekter av tiltakene, vel så mye som hvert enkelt tiltak.

Prosjektgruppen ser imidlertid at det fremdeles er stor forskjell i barnehagenes prioriteringer, fokus, kapasitet og dedikasjon. Det er ulikt hvorvidt tiltak er implementert og i hvilken grad barnehagene henter ut gevinster. Til tross for at praksis er forbedret mange steder, er det ikke nødvendigvis blitt mer likeverdig praksis på tvers av barnehagene. Det er stort behov for å jobbe videre med de barnehagene som ikke er motiverte eller som opplever arbeidet som krevende.

Prosjektets effektmål er ikke noe det forventes å nå innenfor prosjektets levetid, og det er fremdeles en lang vei å gå. Sett i lys av resultater fra spørreundersøkelsen, intervjuer og prosjektgruppens erfaringer, har det samlede arbeidet stort potensiale for å bidra til fremtidig likeverdig og helsefremmende praksis for mat og måltider og fysisk aktivitet.

Illustrasjon: Anette Brekke-Bjørkedal / Oslo kommune

6.7.1 Egenvurdering som metode for å kartlegge praksis

Ett av tiltakene i prosjektet er egenvurdering for mat og måltider og fysisk aktivitet. Barnehagene benytter egenvurderingen årlig for å reflektere over egen praksis, definere forbedringsområder og for å konkretisere tiltak for å forbedre eller bevare praksis.

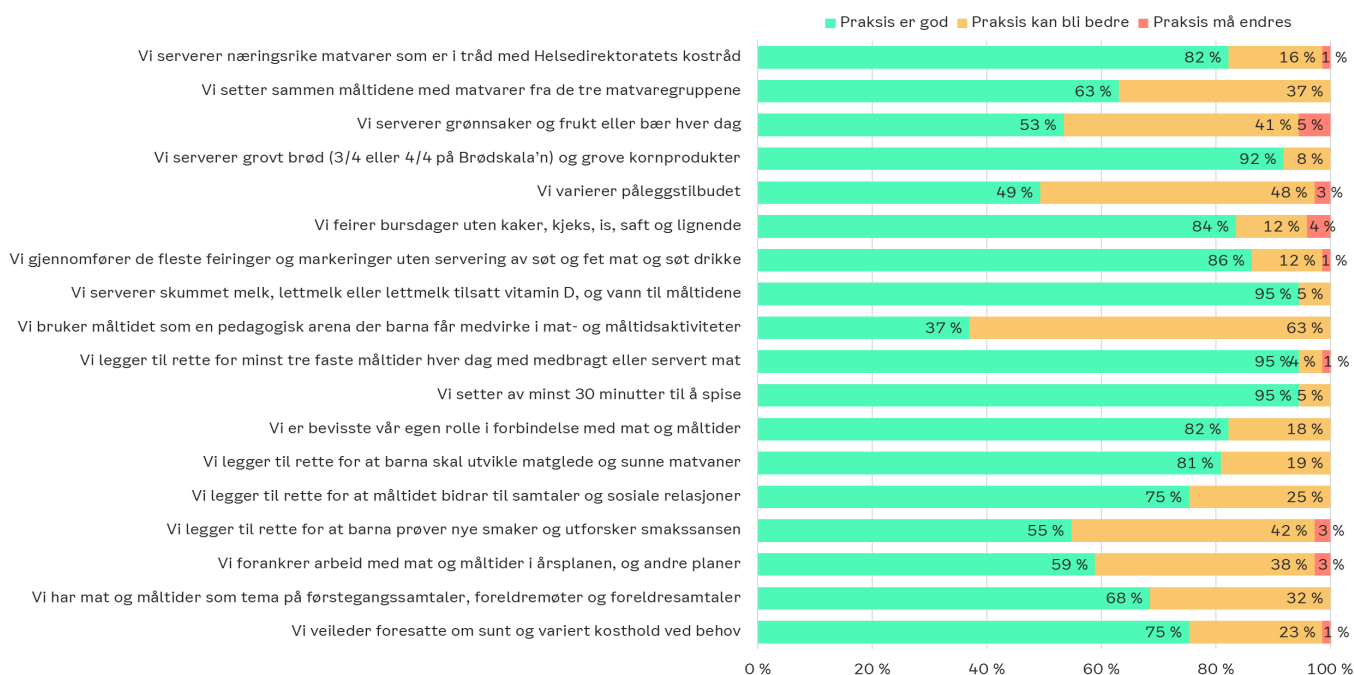
Egenvurderingen utgjør imidlertid også en metode for å kartlegge praksis og måle kvalitet, da påstandene i egenvurderingen definerer god praksis. Påstandene baseres på nasjonale anbefalinger og barnehagenes rammeplan som er utarbeidet med utgangspunkt i omfattende kunnskapsgrunnlag. I tillegg er påstandene i egenvurderingen basert på annen forskning og kunnskap om helsefremmende praksis og barnehagen som arena.

Resultatene i egenvurderingen kan dermed legges til grunn for effektevaluering av prosjektet, og for å vurdere om det bidrar til utvikling. Dersom tiltakene faktisk bidrar til økt kvalitet, burde det være mulig å se utvikling på påstandene i egenvurderingen.

Egenvurderingen ble tatt i bruk første gang høsten 2019. Da gjennomførte 73 barnehager egenvurderingen, og i 2022 gjennomførte 76 barnehager egenvurderingen.

Resultater fra egenvurderinger 2019 – mat og måltider

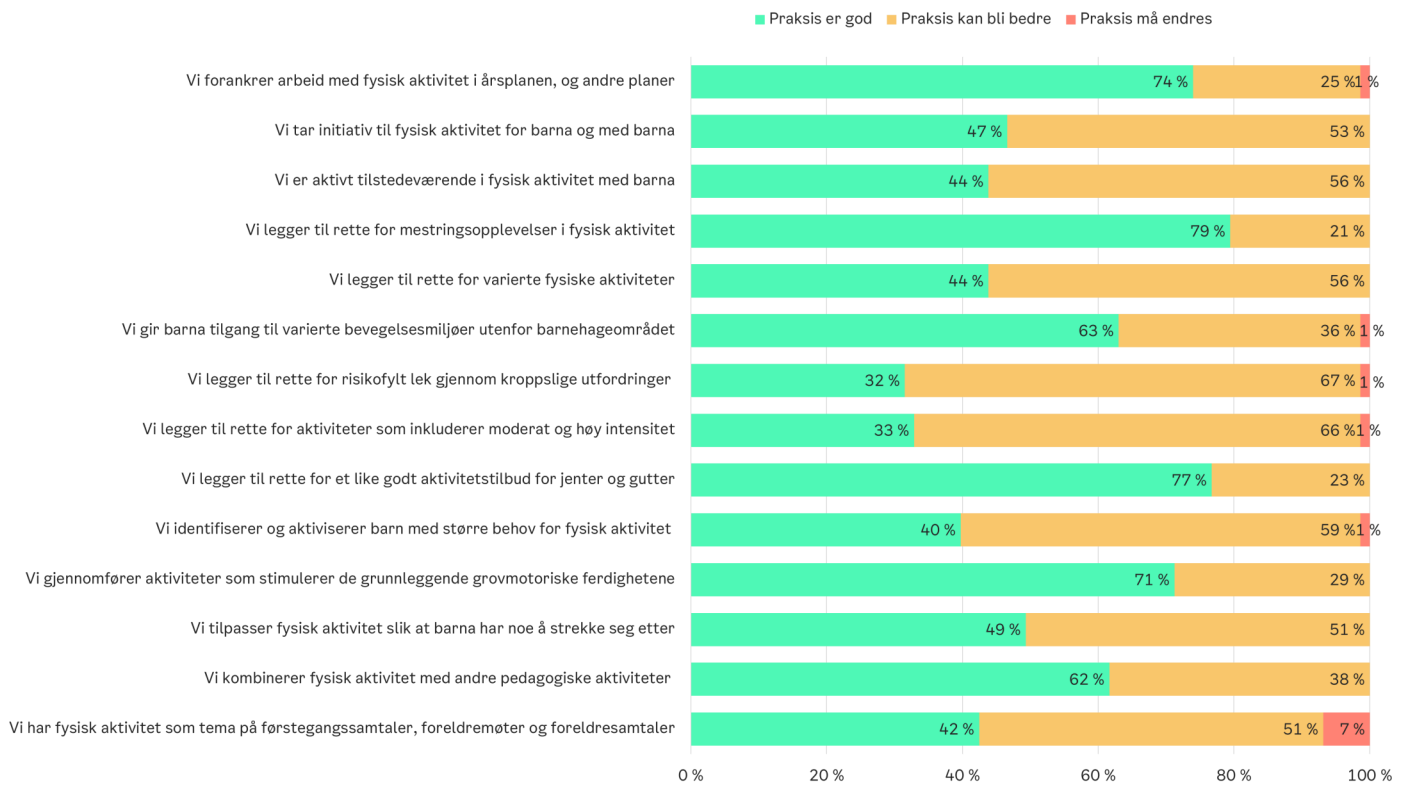
Figur 12: Oppsummering av resultatene i egenvurderingen for mat og måltider i 2019 fra 73 barnehager i Groruddalen.

Resultater fra egenvurderinger 2022 – mat og måltider

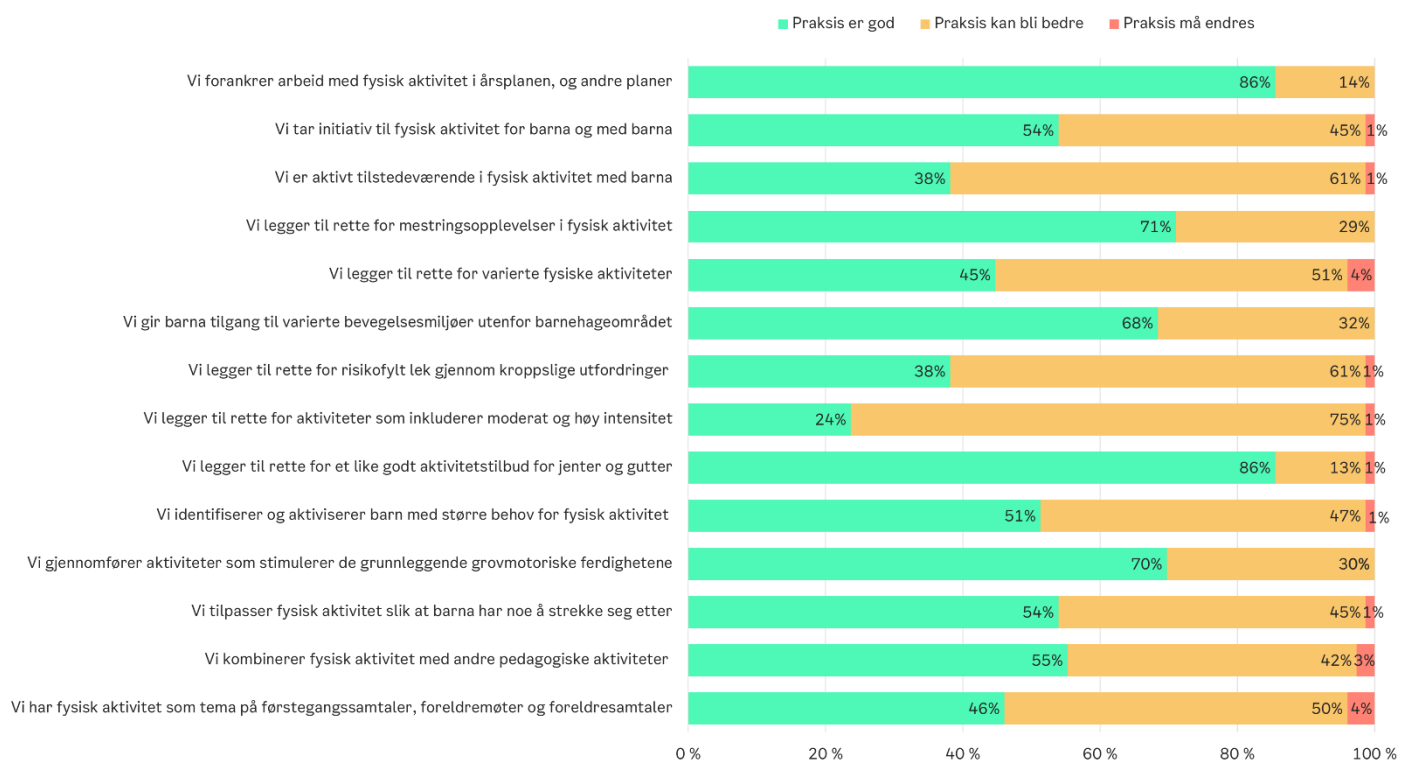
Figur 13: Oppsummering av resultatene i egenvurderingen for mat og måltider i 2022 fra 76 barnehager i Groruddalen.

Resultater fra egenvurderinger 2019 – fysisk aktivitet

Figur 14: Oppsummering av resultatene i egenvurderingen for fysisk aktivitet i 2019 fra 73 barnehager i Groruddalen.

Resultater fra egenvurderinger 2022 – fysisk aktivitet

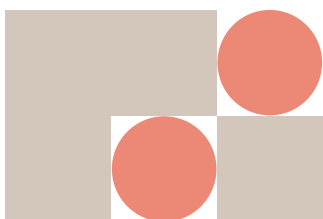
Figur 15: Oppsummering av resultatene i egenvurderingen for fysisk aktivitet i 2022 fra 76 barnehager i Groruddalen.

Vurdering av resultater fra egenvurderingen

Grafene på de foregående sidene viser resultatene fra egenvurderingene for mat og måltider og fysisk aktivitet fra 2019 og 2022. Oppsummert, viser resultatene at det i stor grad er de samme påstandene barnehagene skårer godt på i 2019 og 2022, og tilsvarende de samme påstandene de skårer mindre godt på. Totalt sett er det ikke mulig å se noen tydelig endring fra 2019 til 2022.

Det er en ulempe at ikke egenvurderingen ble utviklet og tatt i bruk på et tidligere tidspunkt. Da den ble tatt i bruk hadde prosjektet pågått i nesten to år, og den vil derfor ikke fange opp eventuell utvikling de to første årene av prosjektperioden. En annen ulempe ved egenvurderingen er at barnehagene gjennomfører denne på egenhånd, og den er av den grunn ikke helt objektiv. Dette bør imidlertid ikke være avgjørende, da det er et stort antall barnehager som vurderer egen praksis, og det er de samme som gjør dette fra år til år. Det er samlet utvikling som er av interesse, og ikke eventuell utvikling i enkeltbarnehager. Prosjektgruppen har imidlertid erfart at de som har høy kompetanse og bevissthet, ofte er mer kritiske til egen praksis og ser muligheter for forbedring. I lys av at mange har fått økt bevissthet og kompetanse innen mat og måltider og fysisk aktivitet, kan det være flere som vurderer egen praksis med et kritisk blikk nå.

Perioden imellom 2019 og 2022 har i stor grad vært preget av koronapandemien. Dette har vært en svært utfordrende periode for barnehagene. Til tross for at prosjektet har pågått over mange år, mistet barnehagene en viktig periode grunnet koronapandemien, der mulighetene for å jobbe med utvikling og kvalitet innenfor de aktuelle områdene var begrenset. Mange opplevde at de rykket tilbake til start i forbindelse med unntakstilstanden som var.

6.8 Fremtidig gevinstrealisering etter prosjektslutt

Vi har gjennom evalueringen sett at prosjektet har høy grad av måloppnåelse. Det innebærer at vi har innfridd resultatmål for prosjektet. I vår gevinstrealiseringsplan er langsiktige mål og sluttgevinster definert ved at helsefremmende og likeverdig praksis i barnehagen vil bidra til å påvirke folkehelsen og utjevne sosioøkonomiske forskjeller i helse. Dette er gevinster som i beste fall ligger langt frem i tid, som er vanskelig å isolere og derfor krevende å måle innenfor en relativt kort prosjektperiode. Prosjektet har likevel lært oss at systematisk arbeid med kvalitetsforbedringer i barnehagen kan være med på å endre ansattes kompetanse og praksis. Evalueringen av de ulike produktene som er utarbeidet i prosjektet, forteller oss at dette er gode verktøy for barnehagenes utvikling av en mer helsefremmende praksis. Likevel sier flere av respondentene at de ikke blir benyttet i tilstrekkelig grad. Skal vi høste langsiktige gevinster, som å øke barn og unges livskvalitet og utjevne sosioøkonomiske forskjeller innen helse, må vi også i tiden fremover ha høyt trykk på implementeringsarbeidet. Det er nå, etter prosjektslutt, en stor del av arbeidet skal gjøres. Det vil være opp til bydelene selv å implementere og videreføre arbeidet for å kunne hente ut de planlagte, fremtidige gevinstene. Det er et potensiale for å ta ut større gevinster videre etter prosjektslutt.

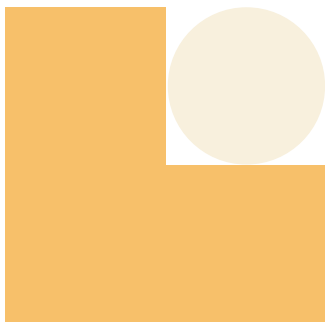
Foto: Forster-Martin / Plainpicture / Oslo kommune / NTB

Implementering tar tid, og implementeringsprosessen fortsetter på alle nivåer, i hver bydel og i hver enkelt barnehage. Plan for gevinstrealisering ble påbegynt tidlig i prosjektperioden og ferdigstilt i avslutningsfasen. Planen er utarbeidet og forankret blant barnehagesjefene i de fire Groruddalsbydelene. Erfaringene vi har gjort gjennom prosjektperioden var vesentlige i arbeidet med å utvikle en plan for videre gevinstrealisering. Planlagte tiltak er innenfor de tre områdene for midlertidige gevinster; økt systematikk, økt kompetanse og økt inspirasjon og motivasjon hos ansatte.

Planen består av en intensjonsavtale der de fire bydelene forplikter seg til videre samarbeid for å realisere intensjonen med en felles Groruddalstandard for helsefremmende praksis i barnehagene. I tillegg består implementeringsplanen av et årshjul, der overordnede felles tiltak for alle bydelene er beskrevet. Årshjulet definerer struktur for samarbeid mellom bydelene, struktur for lederoppfølging internt i bydelene, roller, arbeidsoppgaver og ansvarsfordeling i det videre gevinstrealiseringsarbeidet. Dette skal bidra til å realisere de mellomliggende gevinstene, og på sikt bidra til likeverdig og helsefremmende praksis. På neste side vises årshjulet utarbeidet av barnehagesjefene (gevinstansvarlige).

Foto: Maskot / Oslo kommune / NTB

Figur 16: Barnehagesjefenes felles årshjul for helsefremmende praksis i barnehagene for bydelene.

6.9 Viktige læringspunkter fra barnehagene

Prosjektgruppen har samarbeidet tett med barnehagene gjennom hele prosjektperioden. Ved prosjektslutt sitter prosjektgruppen igjen med mye erfaringer fra prosjektarbeid, samarbeid, endringsarbeid, utvikling og implementering av verktøy, og fra arbeid med fysisk aktivitet og mat og måltider i barnehagene generelt. Noen av disse erfaringene spiller en avgjørende rolle ved tilrettelegging for utvikling av en helsefremmende kultur og praksis i barnehagemiljøet. Ved å identifisere og adressere disse på en grundig måte, kan man øke sjansene for at prosjektet lykkes og oppnår positive og varige endringer. Erfaringene utgjør et supplement til de dataene som er innhentet i sluttevalueringen, og er nyttig for videre arbeid med gevinstrealiseringen i tjenestene og fremtidig utviklingsarbeid.

Kjennskap til barnehagene

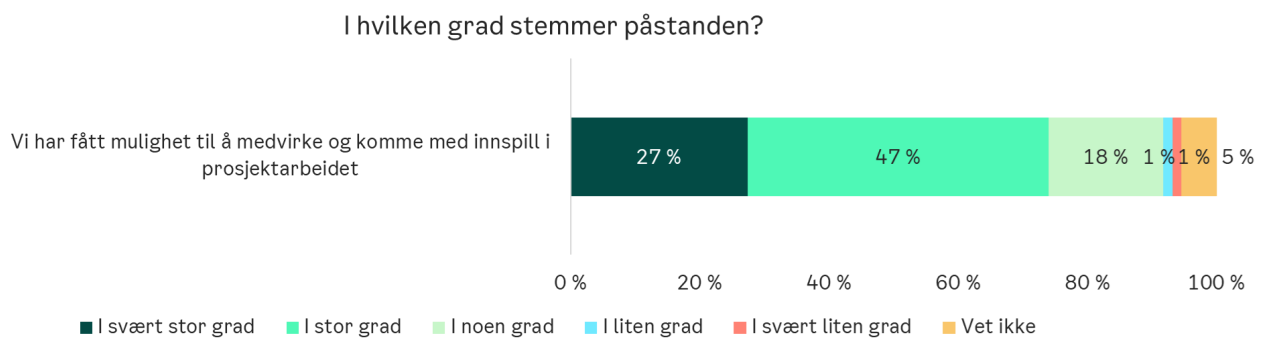
I løpet av prosjektets levetid, har prosjektgruppen jobbet tett på barnehageseksjonen. I tillegg til god kunnskap om barnehagene i forkant av prosjektet, har prosjektgruppen gjennom årenes løp fått inngående kjennskap til barnehage, lovverk, organisering og arbeidsformer. Vi har fått en forståelse for den hverdagen barnehagene står i, og god innsikt i barnehagekulturen, hva som skaper motstand og hva som er positive drivere. Dette har gitt oss mulighet til å møte barnehageansatte der de er. Alle barnehager har ulik praksis, ulike utfordringer og ulike forutsetninger, og dette er det tatt høyde for i utvikling av metodikken. Det å skape et like godt tilbud på tvers av barnehager, betyr ikke at alle må jobbe med det samme. Prosjektgruppen opplever å ha lyktes med metodikken, der barnehagene får ta tak i områder de selv mener de bør arbeide med. I tillegg har det vært viktig å se alt arbeid med helsefremmende praksis i sammenheng med annet pedagogisk arbeid i barnehagene.

Illustrasjon: Anette Brekke-Bjørkedal / Oslo kommune

Medvirkning

Prosjektgruppen har hatt et tett og godt samarbeid med både barnehagesjefer, barnehageledere og øvrige ansatte. Brukerstemmen har vært sentral i hele prosessen, og vært et målrettet arbeid. En tydelig strategi om reell medvirkning og høy takhøyde har gitt mange konstruktive innspill, som har bidratt positivt i utforming og prosess. Tidlig involvering og opplevelsen av å bli hørt og sett, gir ansatte eierskap og mening med arbeidet de skal i gang med og er avgjørende for å lykkes. Involveringen av barnehagene i prosessen fra konsept til ferdigstilling av tiltakene har bidratt til positiv mottakelse i tjenestene, samtidig som det har vært nyttig for både forankring og kvalitet på tiltakene. Ifølge spørreundersøkelsen oppgav 75 prosent av barnehagelederne at de i stor eller svært stor grad har fått mulighet til å medvirke og komme med innspill i prosjektarbeidet.

Figur 17: Resultat fra spørreundersøkelsen om medvirkning i prosjektarbeidet. (Antall respondenter = 73).

Forankring og felles forståelse

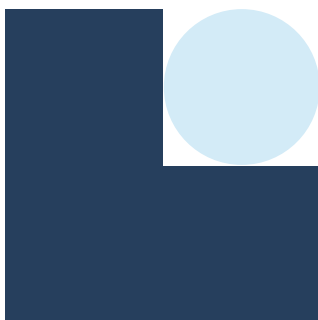
Forankring i både barnehageledelsen og i den enkelte barnehage er avgjørende for innsatsen og oppslutningen. Det er lagt ned en betydelig innsats for å forankre prosjektet helt fra start, på alle nivåer. Mye tid er brukt på tilstedeværelse i barnehagene og på ledermøter. Det å skape en felles forståelse for behovet for endring har vært avgjørende, og den innledende kartleggingen av praksis hadde stor verdi i denne prosessen. Videre har det vært avgjørende å skape en allmenn forståelse for barnehagenes samfunnsmandat og potensial som helsefremmende arena, og knytte alt arbeid opp mot rammeplanen som barnehagene er forpliktet til å følge.

Roller

I barnehagene jobber det ansatte med ulike personlighet, bakgrunn, kunnskap og interesser. Dette betyr at alle løser sitt oppdrag på ulike måter, og et av de viktigste funnene fra den innledende kartleggingen var at praksis for mat og måltider og fysisk aktivitet i stor grad er personavhengig. For å sikre god og helhetlig praksis og høy bevissthet rundt disse temaene i barnehagene, spiller barnehagelederne en helt sentral rolle. Barnehagelederne har potensial til å skape felles forståelse i personalgruppen, og til å skape motivasjon og systematikk i endringsarbeidet. Lederstil og i hvilken grad en barnehageleder følger opp arbeidet vil ha stor betydning for praksis. Dersom barnehageleder lar arbeidet være opp til ansatte, er det en viss sannsynlighet for at praksis forblir personavhengig, og det er risiko for store forskjeller i praksis innad i og imellom barnehagene.

For å lykkes med dette prosjektet som helhet, som handler om utviklingsarbeid i en organisasjon, spiller barnehagesjefene en avgjørende rolle. Prosjektgruppens vurdering er at barnehagesjefene har store muligheter til å bidra til en samlet styrking av det helsefremmende arbeidet i barnehagene, og bidra til utjevning av forskjeller i barnehagenes praksis.

I dette prosjektet har barnehagesjefene vært helt avgjørende for prosjektets fremdrift og bidratt til helhetlig og systematisk arbeid på bydelsnivå og på tvers av bydeler. Sammen med prosjektgruppen har de arbeidet for å påvirke barnehageledernes forståelse, fokus, kunnskap og holdninger knyttet til denne tematikken, og de har lagt grunnlaget for kontinuerlig praksisforbedring. Det har vært en fordel at fire bydeler, og dermed fire barnehagesjefer, har stått samlet i prosjektet. På denne måten har alle kunnet lære av og motivere hverandre, og det har bidratt til en følelse av forpliktelse. Barnehagesjefene har også en viktig rolle i fremtidig gevinstrealisering, og det er i stor grad de som kan bidra til at gevinster fra prosjektet kan hentes ut på sikt.

Det er skrevet en masteroppgave² med utgangspunkt i dette prosjektet, hvor det er sett på topplederens (barnehagesjefer) og mellomlederens (barnehageledere) rolle i endringsprosessen. Det er beskrevet hvordan lederne selv fant mening i endringsinitiativet og hvordan de formidlet mening med mål om å få med seg organisasjonen til å endre praksis. I oppgaven fant man at budskapet i topplidelsens kommunikasjon hadde særlig fokus på hva som skulle endres og hvorfor, mens mellomledere hadde fokus på hvordan det skulle gjøres, og sistnevnte var avgjørende for å realisere den strategiske endringen.

²Olaussen, R., Skar, C.K. (2022). Hvordan skaper og formidler ledere mening i en endringsprosess? [Masteroppgave]. Norwegian business school.

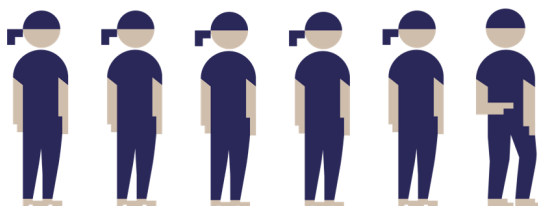
Langvarig satsing

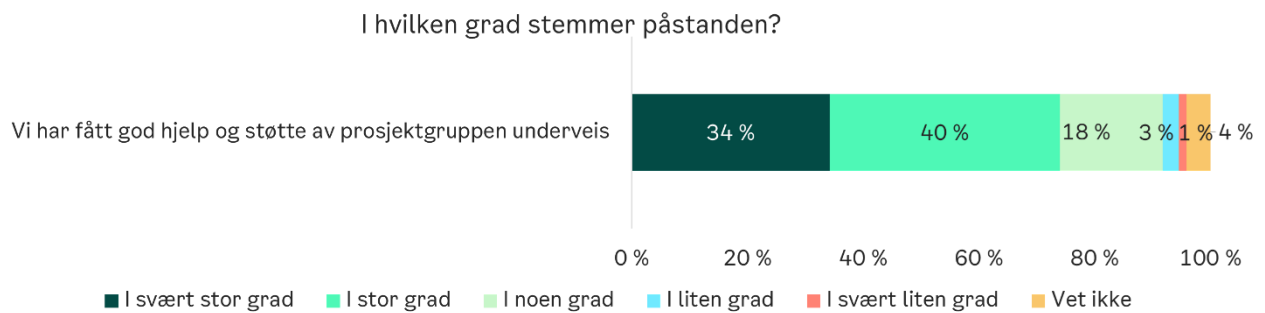
Det å jobbe med utviklingsarbeid og endring i barnehagene er utfordrende og tidkrevende for alle involverte parter. Derfor har det vært avgjørende å ha god tid til gjennomføring av alle prosjektets faser. Det å ha en langsiktig plan fra start skaper både forutsigbarhet og tid og rom til å jobbe med praksis. Den lange varigheten har bidratt positivt opp mot hele satsningen og tilhørende elementer. Det har vært mange møtepunkter og gradvis endring, men selv om prosjektet nå er inne i sitt sjette år, er det fremdeles mye arbeid som gjenstår. Det hadde vært nyttig med enda mer tid til å arbeide med implementering og sikre overføring til drift.

Det at det har vedvart over så lang tid har vært med på å lykkes med å endre praksis.

Om prosjektgruppen

Prosjektgruppen hadde bred faglig bakgrunn innenfor organisasjons- og helsepsykologi, folkehelse, ernæring, fysisk aktivitet og motorisk utvikling. Gruppen hadde erfaring med kunnskapsbasert arbeid og prosjektarbeid, og god kjennskap til barn og unge som målgruppe. Dette har vært helt essensielt for den innledende kartleggingen, tilnærmingen ute i tjenestene, samt utviklingen av tiltak og evaluering. Med unntak av ett tiltak, har prosjektgruppen selv utviklet alle tiltak og gjennomført prosjektets evalueringer.

Figur 18: Resultat fra spørreundersøkelsen om barnehagene har fått hjelp og støtte fra prosjektgruppen.

Det har vært en strategi fra prosjektgruppens side å ha en fleksibel og åpen tilnærming, og alltid være på tilbudssiden. I intervjuer og møter med barnehagesjefer og barnehageledere ble nettopp prosjektgruppens velvilje trukket frem som en suksessfaktor, og en viktig faktor for tjenestenes positive innstilling til prosjektet

Foto: Paulina Westerlind / Oslo kommune / NTB

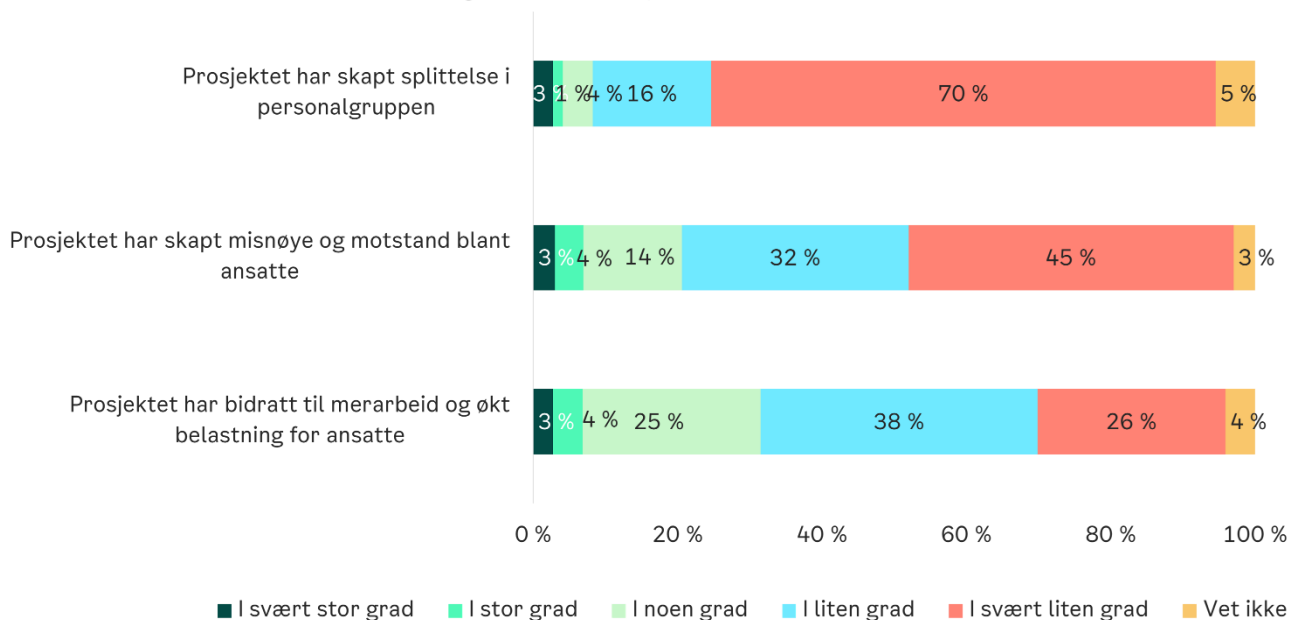

Opplevelse av prosjektdeltakelsen

Til tross for at prosjektet i stor grad har handlet om å utvikle og implementere produkter, er det til syvende og sist alle de ansatte i barnehagene som avgjør hvordan praksis er og hvilket tilbud barna får. Både for prosjektet som helhet og for implementeringen, er det derfor avgjørende at de involverte partene generelt er positive til deltagelsen og at det ikke skaper misnøye eller medfører for mye merarbeid.

Ifølge spørreundersøkelsen opplevde om lag en tredel at prosjektet til dels har medført merarbeid og økt belastning for ansatte. Det har tidligere blitt påpekt en rekke årsaker til hvorfor ansatte kan oppleve det slik. Med tanke på hvor krevende det er å jobbe med endring, er det likevel positivt at mange ikke har opplevd arbeidet belastende. Prosjektet har i liten grad skapt splittelse i personalgruppen eller skapt misnøye eller motstand blant ansatte.

I hvilken grad stemmer påstandene?

Figur 19: Resultat fra spørreundersøkelsen om prosjektet har bidratt negativt for ansatte.

Endringskapasitet

Hvilke evner og kapasitet en organisasjon har til å kunne gjennomføre endring påvirker måloppnåelse. Evner og kapasitet utvikles og utnyttes gjennom erfaring med endringsarbeid, og de ulike tjenestestedene har ulik endringskapasitet. Det bør settes av nok tid og ressurser til å jobbe systematisk med verktøy i etterkant, da det lett kan gå i glemmeboken, som en av respondentene beskriver.

Endringstakten blir stadig høyere, og barnehagene står overfor mange parallelle prosjekter og satsninger. Det å se disse i sammenheng, og legge til rette for et optimalt oppstartstidspunkt, kan være avgjørende. Behovet for å samle trådene, forenkle det komplekse og bygge bro mellom ulike satsninger og implementeringsprosesser i barnehagene, har blitt mer og mer tydelig for prosjektgruppen i årene som har gått. Barnehagesektoren som arena for kompetanseheving er svært krevende, og det er begrenset med tid til å drive endringsarbeid og kompetanseheving hos ansatte.

Det har den siste tiden vært rettet økt oppmerksomhet om betydningen av tidlig innsats. Det betyr at barnehagen som implementeringsarena for helsefremmende tiltak har økt. Selv om hvert enkelt tiltak har barnets beste som mål, kan den totale mengden av tiltak gå utover de ansattes tilstedeværelse for barna, og deres mulighet til å utøve den rollen de i utgangspunktet er ment å ha. Dermed er det stor grunn til å jobbe mer systematisk og helhetlig. Ved å arbeide tverrfaglig, vil barnehagene oppleve det som en mindre arbeidsbyrde eller kostnad fordi man vil arbeide med flere fagområder samtidig og være tidseffektiv, imøtekomme rammeplanens krav, samt gi barna kroppslige erfaringer og et mer holistisk syn på seg selv og det som foregår i barnehagen.

Mange andre prosjekter har samtidig gjort det noe utfordrende tidvis i forhold til å få brukt god nok tid på implementeringen.

Det er mange ting vi i barnehagene skal jobbe med og det gjør at det ikke alltid er tid nok til å jobbe grundig med alt. Det må hele tiden gjøres prioriteringer.

Hva kunne vært gjort annerledes?

I spørreundersøkelsen fikk barnehagelederne kommentere hva som kunne vært gjort annerledes, og eventuelt hva de har savnet underveis i prosjektet. Svarene samsvarer godt med både funn beskrevet tidligere, og prosjektgruppens innsikt i utfordringsbildet. Selv om det er arbeidet mye med forankring på alle nivåer, har det blitt etterspurt økt involvering av ansatte i barnehagene på et tidligere tidspunkt. I tillegg har flere ønsket seg ytterligere kompetanseheving, for eksempel i form av fagdager for samtlige ansatte. I tillegg nevnte flere krevende rammebetingelser som den største utfordringen.

Hadde ønsket at prosjektet varte lenger og at det involverte foresatte i enda større grad

Utfordringen i barnehagen er ikke knyttet til prosjektet, det er sykefraværet som skaper hindringer for å gjennomføre tiltakene.

Burde vært bedre forankret lokalt i barnehagene, og større involvering av de ansatte fra starten av.

Kanskje en felles fagdag for alle ansatte og flere samlinger for ressurspersoner for erfaringsutveksling og kompetanseheving.

Prioriteringer. Jeg har savnet mer tid til å jobbe enda mer med det enn det vi har hatt mulighet til.

Overføring til ordinær drift

Altfor mange prosjekter forsvinner etter at prosjektet avsluttes og prosjektmidlene tar slutt. Gjennom hele prosjektperioden har det vært fokus på å tenke langsiktig på hvordan prosjektet skal overføres til ordinær drift og hvordan videreføring etter prosjektslutt skal ivaretas. Dette har medført tette bånd til tjenestene underveis, og har vært et viktig hensyn i tiltaksutviklingen. Tiltakene er spesielt utviklet for at barnehagene ikke skal være avhengige av prosjektgruppens ressurser. Gevinstrealiseringsplan (se kap. 6.9), og fortsettelsen av det tette samarbeidet mellom barnehagetjenestene i Groruddalsbydelene ved intensjonsavtale, skal sørge for denne videreføringen.

Dette er godt integrert i barnehagens måte å jobbe på, og det er blitt en del av vår arbeidsmåte, så det ruller av sted. Har lite behov for oppfølging på dette området. Føler meg trygg på det og vil følge det opp.

Oppfriskning med jevne mellomrom og jevnlig møter og påminnelser, slik at det ikke "forsvinner" i alle andre arbeidsoppgaver

Temaet må holdes varmt, vi må fortsette på det gode sporet vi er og ikke tenke at vi er ferdige med prosjektet. Det er nå en del av vår praksis og hverdag.

Det er tydelig at barnehagene trenger mer oppfølging og støtte for å få tiltakspakken tilstrekkelig implementert. Det er behov for oppfølgingssystemer som sørger for at ansatte får tid og blir motivert til å teste ut nye verktøy, og samtidig senker terskelen for å ta disse i bruk. Det fordrer at ledelsen i bydelene og i hver enkelt barnehage støtter opp om utvikling og utprøving av nye metoder for forbedring av praksis, og ser verdien av det i et tverrfaglig perspektiv. Det er ikke umiddelbart intuitivt for samtlige ansatte at dette er verktøy som gjør arbeidet med kontinuerlig utvikling og forbedring av arbeidet med fysisk aktivitet betraktelig enklere og av høyere kvalitet. Dette må formidles i organisasjonen.

I både spørreundersøkelsen og intervjuer har ledere og øvrige ansatte gitt innspill på hva de tenker blir viktig i tiden som kommer. En del følte seg trygge på dette arbeidet, og opplevde at de på egenhånd er i stand til å jobbe med dette videre. Majoriteten av de ansatte trakk imidlertid frem behovet for jevnlig oppfølging, oppdatering og oppfriskning til hele personalet, og at temaet må inn i barnehagenes årshjul. Kompetanse er ferskvare, og det ble uttrykt ønske om fremtidig kompetanseheving etter prosjektslutt, både for nye og eksisterende ansatte. I tillegg pekte mange på behovet for kontinuerlig inspirasjon og veiledning.

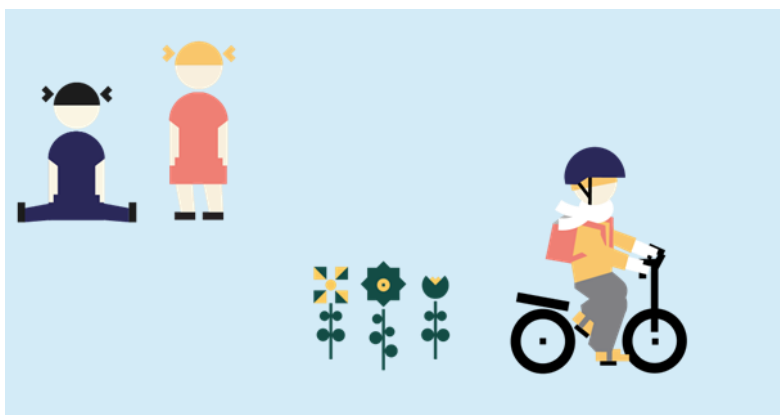
Barnehageledere var i stor grad bevisste på deres ansvar for å opprettholde fokuset på arbeidet lokalt. Mange trakk frem behovet for å gi det fast plass på personalmøter og planleggingsdager, og dele kompetanse, motivasjon og inspirasjon på tvers av avdelinger. Barnehagelederne påpekte også at de har behov for oppfølging og veiledning fra bydelen, og det var nødvendig at temaet stod på agendaen på faste treffpunkter og samlinger med barnehageledere og barnehagesjefer.

At barnehagesjef holder tak i videre oppfølging og vedlikehold» og sikrer at vi sammen holder arbeidet oppe i bydelen.

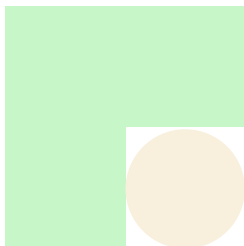
At vi som ledere blir "holdt litt i øra" og at temaet til stadighet blir løftet slik at vi ikke glipper

Fokus på arbeidet i fagledergruppe for å kunne ta det inn i personalarbeid jevnlig.

Jobbe systematisk, og fortsette benytte verktøyene slik at det over tid blir en rutine. Gjøre egenvurderinger 2 ganger per år og lage tiltaksplaner for alle områdene.

Illustrasjon: Anette Brekke-Bjørkedal / Oslo kommune

Implementering og koronapandemien

Implementering av arbeidsverktøy og nye rutiner er generelt tidkrevende, og forutsetter møtepunkter med refleksjon og oppfølging. Koronapandemien gjorde det utfordrende å arbeide med å forbedre praksis i barnehagene, da de i denne perioden hadde mer enn nok med ordinær drift og gi barna et best mulig tilbud under de forutsetningene som var. Prosjektgruppen kunne ikke være i barnehagene og arbeide med implementering over en toårsperiode. Det ble dermed svært lite fellestid og møtearenaer i tjenestene i denne perioden. Pandemiens retningslinjer påvirket i særlig stor grad barnehagenes mulighet til å ha et bra mattilbud. De aller fleste barnehagene serverte ikke mat i det hele tatt i denne perioden. Dette var ikke et godt tidspunkt for å jobbe med kvalitetsutvikling. Som et resultat av pandemien ble prosjektet forlenget, hvilket til dels kompenserte for noe tapt tid til å jobbe med implementering av tiltak. Prosjektgruppens vurdering er imidlertid at dette ikke fullt ut kompenserte for konsekvensene, og at pandemien totalt sett har hatt en negativ innvirkning på prosjektets gevinster. Ansatte trakk frem at det var utfordrende og krevende dager for de ansatte gjennom pandemien, og fokuset på utviklingsarbeid har ofte måttet vike for «å overleve». Ansatte snakker om at de måtte børste støv av gamle rutiner, og starte med å få på plass det de var gode på før pandemien, for deretter å tenke nytt og innføre nye arbeidsmetoder.

Inkludering av private barnehager

Prosjektgruppen jobbet med å inkludere de private barnehagene i prosjektet. Enkelte private barnehager har vært svært positive, og har ønsket å delta på lik linje med de kommunale barnehagene. Mange har imidlertid, av ulike årsaker, ikke vist interesse for å delta. Prosjektgruppen opplever å ha lite påvirkningsmulighet i disse tilfellene. Én av de deltagende bydelene har regelmessige samlinger med styrere fra de private barnehagene, og dette oppleves som en nyttig arena for å informere om prosjektet, hva prosjektet har kunnet tilby og for å rekruttere barnehager.

6.9.1 Tilrettelegging for deling med andre

Et mål for programmet er å utvikle kompetanse og spre erfaringer på tvers. Gjennom prosedyre for systematisk arbeid med helsefremmende praksis oppsummeres både metodikken, materiell og erfaringer fra prosjektet, for å gjøre dette kjent og tilgjengelig for andre som er interessert. Alt materiell i prosjektet er i utgangspunktet ment for barnehagene i Groruddalen, men det er også laget egne versjoner som skal kunne brukes i Oslo og nasjonalt. Det er også arbeidet for å gjøre alt materiell tilgjengelig på ulike nettsider, som Oslo kommunes nettside og plattformer for intern kommunikasjon i Oslo kommune, mhfa.no og forebygging.no, slik at alle som ønsker skal kunne ta det i bruk.

Det ble gjennomført et delingsseminar der alle barnehagesjefer og barnehageledere i Oslo ble invitert. Opptak fra arrangementet ligger på prosjektets nettside. Hensikten med seminaret var å informere flest mulig om metodikken og alt materiell som er gjort tilgjengelig for dem. Til grunn for dette ligger en antagelse om at tiltakene vil kunne påvirke praksis og kvaliteten på arbeidet med mat, måltider og fysisk aktivitet. Det vil kunne gi ansatte økt kompetanse, økt bevissthet, økt inspirasjon og mer refleksjon rundt eget arbeid. I tillegg vil tiltakene kunne gjøre det enklere for ansatte å oppfylle rammeplanen og nasjonale anbefalinger innenfor disse områdene. Dette vil kunne påvirke tilbudet barna får.

Foto: Marte Østlien Getz

7 Vedlegg

7.1 Spørsmål fra semistrukturerte intervjuer i barnehager

Spørsmål til barnehagesjefer

Prosedyre for systematisk arbeid med helsefremmende praksis

1. Kjenner du til prosedyren?
2. Hva syns du om prosedyren?
3. Tror du en slik prosedyre kan påvirke det systematiske arbeidet med kosthold og fysisk aktivitet i barnehagen?
4. Hvis ja, i så fall hvordan?
5. Hvordan kan en slik prosedyre brukes inn i det systematiske helsefremmende arbeidet?

Egenvurdering og tiltaksplan/oppfølgingsplan

6. Hva syns du om egenvurderingsskjemaet og tiltaksplanen barnehagene skal gjennomføre årlig? Er det et nyttig verktøy?
7. Kan egenvurdering og tiltaksplan påvirke praksis? Hvis ja, på hvilken måte?
8. Hva tenker du utgjør den viktigste funksjonen i egenvurderingen og oppfølgingsplanen?
9. Hvilke tilbakemeldinger har du fått fra dine ansatte om egenvurderingen?
10. Er barnehagepersonalet motivert til å fortsette med årlig gjennomføring?
11. Ser du noen utfordringer ved å jobbe på denne måten? Utdyp hvilke:
12. Er dette noe bydelsadministrasjonen ønsker å fortsette med etter prosjektslutt?
13. Hvordan skal dere følge opp gjennomføringen?

Sammenstilling av egenvurderinger

14. Hva syns du om sammenstillingen av egenvurderinger?
15. Ser du verdien å bruke sammenstillingsverktøyet? Er det nyttig?
16. Hvordan kan - sammenstillingsverktøyet eller bydelens resultat fra egenvurderinger - bli brukt til å jobbe med helsefremmende praksis i barnehagene?
17. Vil du fortsette å bruke det etter prosjektslutt? Hvis nei, hvorfor ikke?
18. Har du annet å legge til om dette?

Veileder for mat, måltider og fysisk aktivitet

19. Hva syns du om veileder for mat og måltider?
20. Hva syns du om veileder for fysisk aktivitet?
21. Hva tenker du veilederne kan hjelpe ansatte i barnehagen med – i forhold til mat og måltider?
22. Hva tenker du veilederne kan hjelpe ansatte i barnehagen med – i forhold til fysisk aktivitet?

Digital verktøykasse for fysisk aktivitet Aktiv i barnehagen

23. Kjenner du til denne verktøykassen?
24. Hva synes du om den?
25. Tenker du den dekker et viktig behov ute i barnehagene?
26. Har du fått noen tilbakemeldinger fra ansatte om verktøykassen?
27. Annet du vil legge til om Aktiv i barnehagen?

Prosjektets betydning

28. Har prosjektet Helsefremmende praksis hatt betydning for hvordan barnehagene jobber i dag?
29. Har prosjektet bidratt til mer systematikk i barnehagenes helsefremmende arbeid? *Eventuelt utdyp på hvilken måte*
30. Tenker du at prosjektet har bidratt til et mer helhetlig fokus med det helsefremmende arbeidet i bydelen? *Hvis ja: utdyp på hvilken måte*
31. Hvilke tiltak i prosjektet tenker du er de mest betydningsfulle eller har størst potensial for varig praksisendring/god praksis?
32. I hvilken grad er prosjektets tiltak overført i ordinær drift i barnehagene?
33. I hvilken grad tror du tiltakene og prosjektet har påvirket kompetansen for helsefremmende arbeid hos fagledere og styrere?
34. Hvilke grep har dere gjort underveis i bydelen for å få til endring innenfor kosthold og fysisk aktivitet? Hva er evt. annerledes i dag enn da prosjektet startet
35. Hvilke tanker har du om at denne type prosjekt kan ha en reell påvirkning for praksis i barnehagene?
36. Hva tenker du er suksesskriterier for at et slikt prosjekt skal lykkes?
37. Utdyp hva som er viktig for å sikre varig drift og høy kvalitet
38. Utdyp hvilke forutsetninger som må være på plass
39. Er det andre ting vi kunne gjort med hensyn til implementeringsarbeidet?
40. Hvilke utfordringer ser du i dag knyttet til fysisk aktivitet og kosthold i barnehagene?

Om din rolle og deltakelse

41. Hvordan har det vært å være en del av et stort og langsiktig helsefremmende prosjekt?
42. Opplever du at du har fått påvirke prosjektet og utviklingsarbeidet? Innhold, tiltak, fremgangsmåter osv.
43. Hva tenker du om dette prosjektet i forbindelse med måten å drive endringsarbeid på?
44. Hva har vært din rolle i dette arbeidet?
45. Hvordan har du fulgt opp barnehagene
46. Hvordan har du jobbet med barnehagene til å være mottagelige til dette prosjektet
47. Hvilken rolle og mulighet tenker du at du som seksjonsleder har til å påvirke barnehageledere og helsefremmende praksis i barnehagene?
48. Har du lært noe om helsefremmende praksis i løpet av prosjektperioden? Hva har du lært som er viktig å ta med seg?
49. Hva slags rolle har styrere/fagledere hatt – og bør ha – i prosjektet med hensyn til mat- og måltidstilbudet og fysisk aktivitet i barnehagene? Utdyp rolle, innsikt, ansvar, ledelse osv.
50. Hvordan har samarbeidet vært med prosjektgruppen?
51. Hvordan har du opplevd møtene, fremdrift, utviklingsarbeidet osv.?

52. Har det vært noe som er utfordrende i denne prosjektperioden og samarbeidet?
53. Hvordan tenker du at korona-pandemien har påvirket prosjektarbeidet?
54. Er det noe som kunne vært gjort annerledes? *Arbeidsformer, tilnærming, implementering, korona, rammebetingelser, motstand generelt til endring, annet*
55. Har du andre kommentarer eller noe du vil legge til?

Spørsmål til fagledere/styrere

Prosedyre for systematisk arbeid med helsefremmende praksis

1. Kjenner du til prosedyren?
2. Hva syns du om prosedyren? Har du lest eller brukt den?
3. Det finnes en videosnutt om prosedyren. Ser du potensialet ved at du som fagleder/styrer kan benytte en slik prosedyre? *Utdyp hvordan den kan bidra*

Egenvurdering og tiltaksplan

4. Hvor godt kjenner du til egenvurdering og tiltaksplan?
5. Hva syns du om det å jobbe på denne måten – å vurdere egen praksis og lage en tiltaksplan?
6. Er det nyttig?
7. Fører det til bedre praksis?
8. Hva tenker du er det viktigste med egenvurderingen og tiltaksplanen for barnehagens helsefremmende praksis og arbeid?
9. Ser du noen utfordringer ved å jobbe på denne måten?
10. Hvilke tilbakemeldinger har du fått fra dine ansatte om egenvurderingen?
11. Er personalet motivert til å fortsette med denne arbeidsmåten for helsefremmende praksis?
12. Hva syns du om å fortsette med årlig egenvurdering og oppfølgingsplan?

Veileder for mat og måltider og fysisk aktivitet

13. Hva syns du om veileder for mat og måltider i barnehagen? Har den bidratt med noe? *Utdyp om den har vært nyttig og hvorfor*
14. Hva syns du om veileder for fysisk aktivitet i barnehagen? Har den bidratt med noe? *Utdyp om den har vært nyttig og hvorfor*
15. Blir veilederne benyttet i barnehagen? Kjenner ansatte til dem?
16. Har veilederne bidratt med noe? Hva tenker du veilederne kan hjelpe ansatte i barnehagen med?
17. Veiledere ble gjennomgått på ledermøter. Er det noe annet som kunne vært gjort annerledes med tanke på arbeidet og implementeringen rundt veilederne?

Verktøykasse for fysisk aktivitet Aktiv i barnehagen

18. Hvor godt kjenner du til denne verktøykassen?
Har du vært inne på nettsiden og sett hva som ligger der?
19. Hva synes du om denne verktøykassen? Tenker du den dekker et viktig behov ute i barnehagene?
Utdyp mer om hvilket behov og hvorfor den dekker et viktig behov

20. På hvilken måte kan verktøykassen for fysisk aktivitet påvirke hvordan barnehagen jobber med fysisk aktivitet?
21. Har du fått noen tilbakemeldinger fra dine ansatte om verktøykassen? *Utdyp*
22. I hvilken grad tenker du at verktøykassen gir økt inspirasjon og motivasjon blant barnehageansatte til å organisere fysiske aktiviteter i barnehagen?
23. Hvilket potensial har verktøykassen til å jobbe mer helhetlig med fysisk aktivitet og andre fagområder?
24. Hvilken rolle vil du som leder ta i forbindelse med verktøykassen? Følge opp, bruke den, synliggjøres i årshjul? Kombinere med årshjul for motoriske ferdigheter?
25. Annet du vil legge til om Aktiv i barnehagen?

Årshjul for motoriske ferdigheter

26. Hvor godt kjenner du til årshjul for motoriske ferdigheter?
27. Hva syns du om årshjulet?
28. Har dere benyttet eller ønsker å benytte årshjul for motoriske ferdigheter?
29. På hvilken måte kan årshjulet påvirke praksis for fysisk aktivitet i barnehagen og barns motoriske utvikling?
30. Ønsker ansatte å ta dette verktøyet i bruk?

Kompetansepakke for fysisk aktivitet og mat og måltider

31. Hvor godt kjenner du til disse kompetansepakkene? Har du brukt de?
32. Hva tenker du om kompetansepakkene til bruk for kompetanseheving i barnehagen?
33. Tenker du at disse kompetansepakkene/presentasjonene er noe du ønsker å bruke – eller fortsette å bruke?
34. Er det noe annet rundt disse eller kompetanseheving du vil nevne?

Materiell til foreldreveiledning

35. Vi har delt ut en del materiell som kan brukes til foreldresamarbeidet og foreldreveiledning om kosthold og fysisk aktivitet. Kjenner du til disse?
36. Hvor godt kjenner du til heftet Gode vaner for barn? Hva syns du? *Utdyp hvordan det hjelper, er det lettere å veilede foreldre osv.*
37. Hvor godt kjenner du til kortversjoner av heftet på ulike språk? Har dere benyttet disse? Hvor nyttige er de?
38. Hvor godt kjenner du til 8 minutters video som kan spilles av på foreldremøter? Har du brukt den? Hva syns du om å bruke en slik video? *Utdyp*
39. Hvilket materiell har vært – eller tenker du er mest nyttig – i foreldresamarbeidet om barns kosthold og fysisk aktivitet? Hva har vært til størst hjelp?
40. Hvilket potensial ser du i å bruke foreldreheftet og video til foreldreveiledning?
41. Opplever du at ansatte syns det er utfordrende å veilede foresatte i kosthold og fysisk aktivitet? *Utdyp hva du som er utfordrende*
42. Veileder alle ansatte foresatte om mat, matpakker og fysisk aktivitet?
43. Noe du vil legge til om materiell til foresatte?

Prosjektets betydning

44. *Vi har nå jobbet med prosjektet over en lengre periode. Kan du si noe om hvordan barnehagen har jobbet med helsefremmende praksis?*
45. *Har prosjektet Helsefremmende praksis betydd noe for dagens praksis for mat, måltider og fysisk aktivitet i barnehagen? Utdyp endring/forbedring, hvordan det har påvirket helsefremmende praksis*
46. *Har prosjektet eller Groruddalsstandarden bidratt til økt systematikk i arbeidet med mat, måltider og fysisk aktivitet i barnehagen? Utdyp på hvilken måte*
47. *Har dere gjort noen grep for å få til endring i kostholds- og/eller aktivitetstilbudet i barnehagen? Utdyp hvilke, hvordan man har jobbet for å få til endring*
48. *Hvilke tiltak i prosjektet tenker du er de mest betydningsfulle eller har størst potensial for god og varig praksis i barnehagen?*
49. *Hva tenker du må til for å få til god praksis for mat, måltider og fysisk aktivitet?*
50. *Hva er det viktigste å ta hensyn til når man skal forbedre eller endre praksis for kosthold og fysisk aktivitet i barnehagen?*
51. *Har tiltakene og prosjektet bidratt til økt kompetanse hos ansatte på mat, måltider og fysisk aktivitet? Utdyp det du vet og tenker*
52. *Har prosjektet bidratt til økt motivasjon og inspirasjon for å jobbe med mat og måltider og fysisk aktivitet hos ansatte?*
53. *Hvordan har du opplevd ledermøter og personalmøter om helsefremmende praksis? Utdyp om det har bidratt til noe endring eller annet*
54. *Er det andre ting som kunne blitt gjort annerledes i implementeringsarbeidet? Utdyp*
55. *Har det vært noen utfordringer i forbindelse med prosjektet? (eks: Mat, fysisk aktivitet, gjøre endringer i seg selv, motstand i personalgruppen, mangel på kompetanse, fravær osv., møter, korona)*
56. *Hvordan tenker du at koronapandemien har påvirket helsefremmende praksis?*

Om din rolle og deltakelse

57. *Hvordan har det vært å være med i prosjektet? (et så langvarig prosjekt ...)*
58. *I hvilken grad har du eierskap til prosjektet? Utdyp om arbeidet, oppfølging etc.*
59. *Hva tenker du er din rolle inn i det systematiske helsefremmende arbeidet?*
60. *Hva har vært din rolle som fagleder/styrer i det helsefremmende arbeidet og i implementering av tiltakene (til nå)?*
61. *Hvilken rolle og mulighet tenker du at du som fagleder/styrer har til å påvirke dine ansatte og helsefremmende praksis i barnehagen?*
62. *Hvordan har du fulgt opp barnehagene*
63. *Hvordan har du jobbet med ansatte*
64. *Har du gjort noe for å påvirke dine ansatte til å være mottakelige eller bli motivert til å engasjere seg i det helsefremmende arbeidet? Utdyp hva du har gjort*
65. *Hva slags rolle opplever du at bydelens barnehagesjef har hatt i dette prosjektet om helsefremmende praksis i barnehagene? Hvilken rolle bør vedkommende ha? Utdyp rolle, innsikt, ansvar, ledelse osv.*
66. *Hvordan har samarbeidet vært med prosjektgruppen?*
67. *Hva slags rolle har ansatte hatt i prosjektet – og bør ha – med hensyn på mat- og måltidstilbudet og fysisk aktivitet? Utdyp rolle, ansvar, betydning for praksis osv.*
68. *Har du opplevd utfordringer om samarbeid underveis i prosjektperioden?*
69. *Er det noe som kunne vært gjort annerledes?*

70• Sluttrapport 2023 • Oslo kommune

Veien videre

70. Hva ser du for deg videre om helsefremmende praksis?
71. Har du lært noe som du vil ta med deg videre i barnehagen innenfor mat, måltider og/eller fysisk aktivitet?
72. Har du andre kommentarer eller noe du vil legge til?

Spørsmål til ansatte

1. Hvor godt er du kjent med prosjektet Helsefremmende praksis i barnehagen og skoler i Groruddalen?

Gjennomføre egenvurdering og lage tiltaksplan

2. Kjenner du til egenvurderingen?
3. Hvordan har det vært å gjennomføre egenvurderingen og lage tiltak?
4. Hva syns du/dere om denne måten å jobbe med helsefremmende praksis på? *Utdyp betydningen for mattilbudet og aktivitetstilbudet i barnehagen*
5. Har kolleger sagt noe om egenvurderingen og denne måten å jobbe på? *Utdyp kommentarer, meninger, holdninger annet*
6. Hva har styrer/fagleder sagt om egenvurderingen og tiltaksplanen? *Utdyp hvordan styrer har fulgt opp arbeidet rundt egenvurdering og styrers håndtering*
7. Hvordan er motivasjonen i personalgruppa til å fortsette å gjennomføre egenvurdering og lage tiltaksplan?

Veiledere for mat, måltider og fysisk aktivitet

8. Hvor godt kjenner dere til veileder for mat og måltider i barnehagen
9. Hvor godt kjenner dere til veileder for fysisk aktivitet i barnehagen?
10. Har dere brukt veilederne? *Utdyp når de er brukt, hvilke settinger har den blitt benyttet*
11. Hvilke temaer har vært nyttige?
12. Hvilken betydning tenker du veilederne har hatt eller kan ha – på de ansatte i barnehagene? Har den bidratt med noe?
13. Er det noen ulemper eller utfordringer med slike veiledere?
14. Er det noe annet som kunne blitt gjort i forbindelse med bruk og kjennskap til veilederne? *(Er det nok å «bare» dele de ut?)*

Verktøykasse for fysisk aktivitet Aktiv i barnehagen

15. Hvor godt kjenner du til denne verktøykassen? Har du vært inne på nettsiden og sett hva som ligger der?
16. Hva synes dere om denne verktøykassen? *Utdyp*
17. Ønsker du å bruke den? Hvordan ønsker du å bruke den
18. Er et slikt verktøy til hjelp? Dekker den et viktig behov? *Utdyp mer om hvilket behov og hvorfor den dekker et viktig behov*
19. På hvilken måte kan verktøykassen påvirke hvordan dere jobber med fysisk aktivitet?

20. I hvilken grad gir verktøykassen dere økt inspirasjon og motivasjon i arbeidet med fysisk aktivitet?
21. Hvilket potensial har verktøykassen til å jobbe mer helhetlig med fysisk aktivitet og andre fagområder?
22. Har det kommet noen tilbakemeldinger om Aktiv i barnehagen? Er dere kjent med hva deres kolleger syns?
23. Hva tenker dere er viktig for at verktøykassen skal bli brukt? Hvordan ønsker du/dere å benytte verktøykassen? Utdyp hva du evt. har gjort eller ønsker å gjøre, organisering, planverk etc.
24. Annet du vil legge til?

Årshjul for motoriske ferdigheter

25. Hvor godt kjenner du til årshjulet for motoriske ferdigheter?
26. Hva syns du om årshjul for motoriske ferdigheter?
27. På hvilken måte kan årshjulet påvirke hvordan barnehagen jobber med fysisk aktivitet og motoriske ferdigheter? Mer systematikk?
28. Har dere benyttet eller ønsker å benytte årshjul for motoriske ferdigheter?
29. Annet å legge til?

Sykkel og skiskole

30. Hvor godt kjenner dere til sykkel og skiskole i barnehagen?
31. Hva syns dere om sykkelskolen og skiskolen i barnehagen? *Utdyp erfaringer, få vite årsaken til at de ikke er blitt brukt*

Oppskriftshefte og mat i barnehagen

32. Hva syns dere om oppskriftshefte? Er den nyttig?
33. Har dere brukt den? Hvordan har matlaging fungert i prosjektperioden?
34. Har prosjektet bidratt inn på noen måte med tanke på mat og måltider?

Materiell til foreldreveiledning

35. Hvor godt kjenner dere til heftet Gode vaner for barn?
36. Hva synes dere om heftet?
37. Har dere benyttet heftet Gode vaner for barn? *Utdyp når eller på hvilken måte de har brukt heftet, om det er nyttig, er det lettere å veilede foreldre osv.*
38. Veileder dere foreldre om mat, matpakker og fysisk aktivitet? *Utdyp hvordan*
39. Fungerer heftet og dekker det dere trenger når dere veileder foreldre på kosthold og fysisk aktivitet?
40. Hva har foresatte sagt om heftet? Er det nyttig og til hjelp?
41. Kjenner dere til kortversjonene og video som kan avspilles på foreldremøter?
42. Er noe utfordrende med foreldresamarbeidet om kosthold og fysisk aktivitet? *Utdyp hva som er vanskelig, hva kolleger sier om det*
43. Har dere andre kommentarer til heftet eller foreldreveiledning?
44. Kunne noe vært gjort annerledes i tilknytning til foreldreveiledningsmaterieell som er utviklet?

Prosjektets betydning

45. Har Helsefremmende praksis hatt betydning for hvordan barnehagene jobber i dag? *Utdyp hvordan*
46. Har du fått noen verktøy eller mer kunnskap som har bidratt til mer systematikk i arbeidet med mat, måltider og/eller fysisk aktivitet? *utdyp på hvilken måte*
47. I hvilken grad tenker du prosjektet og tiltakene har bidratt til et mer helhetlig fokus i arbeidet med kosthold og fysisk aktivitet? *Utdyp hvordan*
48. *kombinere med fagområder, rutiner, integrere i hverdagen osv.*
49. Hvilke tiltak i prosjektet sitter du igjen med som de mest betydningsfulle eller har størst potensial for god praksis for mat, måltider og fysisk aktivitet? *Utdyp hvilke, hvorfor akkurat disse*
50. Har prosjektet gitt økt motivasjon og inspirasjon i det helsefremmende arbeidet?
51. Har dere gjort noen grep i deres barnehage for å få til endring i kostholds- og/eller aktivitetstilbudet? *Utdyp hvilke, hvordan man har jobbet*
52. Hvilke tanker har du/dere om denne type prosjekt for å få til endring i barnehagene og nå frem til dere ansatte? Har den noen innvirkning? Hva tenker dere må til for å få til varig endring?
53. I hvilken grad opplever dere eierskap til helsefremmende praksis?
54. Har tiltakene og prosjektet hatt betydning på deres kompetanse innenfor mat, måltider, fysisk aktivitet og motorisk utvikling? *Utdyp det du vet og tenker*
55. Er det andre ting vi kunne gjort med hensyn til implementeringen?

Om din rolle og deltakelse

56. Hvordan har det vært å være en del av prosjektet helsefremmende praksis?
57. Hvordan opplever dere at prosjektgruppen har møtt dere og hørt på deres tanker, behov og ønsker? Hvordan har møtene vært?
58. Hvordan har dere opplevd samarbeidet med prosjektgruppen? Har det vært noe som er utfordrende?
59. Har prosjektet Helsefremmende praksis hatt betydning for hvordan deres barnehage jobber i dag? *Utdyp på hvilken måte det har betydning eller påvirket praksis*
60. Hvilken rolle og mulighet mener du at du som ansatt har, til å påvirke praksis i barnehagen?
61. hvilke rolle har hatt i arbeidet med mat måltider og fysisk aktivitet
62. i hvilken grad har dere være åpne til dette prosjektet
63. Har det vært noen utfordringer i arbeidet med mat, måltider og fysisk aktivitet? *utdyp*
64. Har du lært noe om helsefremmende praksis i løpet av prosjektperioden? Hva har du lært som er viktig inn i denne type arbeid?
65. Hvordan tenker du at koronapandemien har påvirket arbeidet?
66. Hva tenker du må til for å få med alle til å jobbe i samme retning med helsefremmende arbeid?
67. Hva forventer du av din leder i det helsefremmende arbeidet? Hva er viktig fra din leder for at du kan jobbe godt med helsefremmende praksis?
68. Har du andre kommentarer eller noe du vil legge til?

7.2 Egenvurderingsskjema for barnehager

Egenvurderingsskjema for helsefremmende praksis

- Praksis er god
- Praksis kan bli bedre
- Praksis må endres

Kosthold

1. Vi serverer næringsrike matvarer som er i tråd med Helsedirektoratets kostråd	●	●	●
2. Vi setter sammen måltidene med matvarer fra de tre matvaregruppene	●	●	●
3. Vi serverer grønnsaker og frukt eller bær hver dag	●	●	●
4. Vi serverer grovt brød (3/4 eller 4/4 på Brødskala'n) og grove kornprodukter	●	●	●
5. Vi varierer påleggstilbudet	●	●	●
6. Vi feirer bursdager uten kaker, kjeks, is, saft og lignende	●	●	●
7. Vi gjennomfører de fleste feiring og markeringer uten servering av søt og fet mat og søt drikke	●	●	●
8. Vi serverer skummet melk, lettmelk eller lettmelk tilsatt vitamin D, og vann til måltidene	●	●	●
9. Vi bruker måltidet som en pedagogisk arena der barna får medvirke i mat- og måltidsaktiviteter	●	●	●
10. Vi legger til rette for minst tre faste måltider hver dag med medbragt eller servert mat	●	●	●
11. Vi setter av minst 30 minutter til å spise	●	●	●
12. Vi er bevisste vår egen rolle i forbindelse med mat og måltider	●	●	●
13. Vi legger til rette for at barna skal utvikle matglede og sunne matvaner	●	●	●
14. Vi legger til rette for at måltidet bidrar til samtaler og sosiale relasjoner	●	●	●
15. Vi legger til rette for at barna prøver nye smaker og utforsker smakssansen	●	●	●
16. Vi forankrer arbeid med mat og måltider i årsplanen, og andre planer	●	●	●
17. Vi har mat og måltider som tema på førstegangssamtaler, foreldremøter og foreldresamtaler	●	●	●
18. Vi veileder foresatte om sunt og variert kosthold ved behov	●	●	●

Fysisk aktivitet

1. Vi forankrer arbeid med fysisk aktivitet i årsplanen og andre planer	●	●	●
2. Vi tar initiativ til fysisk aktivitet for barna og med barna	●	●	●
3. Vi er aktivt tilstedeværende i fysisk aktivitet med barna	●	●	●
4. Vi legger til rette for mestringsopplevelser i fysisk aktivitet	●	●	●
5. Vi legger til rette for varierte fysiske aktiviteter	●	●	●
6. Vi gir barna tilgang til varierte bevegelsesmiljøer utenfor barnehageområdet	●	●	●
7. Vi legger til rette for risikofyllt lek gjennom kroppslige utfordringer	●	●	●
8. Vi legger til rette for aktiviteter som inkluderer moderat og høy intensitet	●	●	●
9. Vi legger til rette for et like godt aktivitetstilbud for jenter og gutter	●	●	●
10. Vi identifiserer og aktiviserer barn med større behov for fysisk aktivitet	●	●	●
11. Vi gjennomfører aktiviteter som stimulerer de grunnleggende grovmotoriske ferdighetene	●	●	●
12. Vi tilpasser fysisk aktivitet slik at barna har noe å strekke seg etter	●	●	●
13. Vi kombinerer fysisk aktivitet med andre pedagogiske aktiviteter	●	●	●
14. Vi har fysisk aktivitet som tema på førstegangssamtaler, foreldremøter og foreldresamtaler	●	●	●

Illustrasjon: Anette Brekke-Bjørkedal / Oslo kommune

Helsefremmende praksis i barnehager i Groruddalen
Sluttrapport

Groruddalsbydelene
Alna, Bjerke, Grorud og Stovner

Oslo, 2023

www.oslo.kommune.no

